

Republika e Kosovës
Republika Kosova
Republic of Kosovo

Zyra Kombëtare e Auditimit
Nacionalna Kancelarija Revizije
National Audit Office

Izveštaj Revizije Informacionih Tehnologija

INTEGRISANI INFORMACIONI SISTEM ZA PENZIJSKE ŠEME

Priština, juli 2026.

Generalni revizor Republike Kosovo je najviša institucija ekonomske i finansijske kontrole, kojoj Ustav i Zakon¹ garantuju funkcionalnu, finansijsku i operativnu nezavisnost.

Nacionalna kancelarija revizije je nezavisna institucija koja pomaže generalnom revizoru u obavljanju njegovih/njenih dužnosti. Naša misija je da kroz kvalitetne revizije doprinesemo na efektivan način preuzimanju odgovornosti javnog sektora, promovišući javnu transparentnost i dobro upravljanje, i podstičući ekonomičnost, efikasnost i efektivnost vladinih programa za dobrobit svih. Na ovaj način povećavamo poverenje u trošenje javnih sredstava i igramo aktivnu ulogu u osiguravanju interesa poreskih obveznika i drugih zainteresovanih strana u povećanju javne odgovornosti. Generalni revizor odgovara Skupštini za vršenje dužnosti i ovlašćenja utvrđenih Ustavom, zakonom, podzakonskim aktima i međunarodnim standardima revizije javnog sektora.

Ova revizija je sprovedena u skladu sa Međunarodnim standardima vrhovnih revizorskih institucija (ISSAI 3000² i Vodičem za reviziju informacionih sistema (GUID 5100³).

Revizije informacionih tehnologija preduzete od Nacionalne kancelarije revizije su ispitivanje i pregled sistema informacionih tehnologija i odgovarajućih kontrola kako bi se stekla sigurnost u načela zakonitosti, efikasnosti⁴, ekonomičnosti⁵ i efektivnosti.⁶ informaciono-tehnoloških sistema i odgovarajućih kontrola.

1 Zakon 05_L_055 o generalnom revizoru i Nacionalnoj kancelariji revizije Republike Kosovo

2 Standardi i smernice za reviziju učinka zasnovane na INTOSAI revizorskim standardima i praktičnom iskustvu.

3 GUID 5100 – Vodič za reviziju informacionih sistema koji je izdao INTOSAI.

4 Efikasnost - Princip efikasnosti znači izvlačenje maksimuma iz raspoloživih resursa. Radi se o odnosu između utrošenih resursa i postignutog rezultata u smislu količine, kvaliteta i vremena.

5 Ekonomičnost – Princip ekonomičnosti znači minimiziranje troškova resursa. Korišćeni resursi moraju biti dostupni na vreme, u pravoj količini i kvalitetu i po najboljoj ceni.

6 Efektivnost – Princip efektivnosti znači postizanje unapred određenih ciljeva i postizanje očekivanih rezultata.

Generalna revizorka je odlučila u vezi sadržaja ovog izveštaja revizije: „Integrisani informacioni sistem (SI) za penzione šeme“ u konsultaciji sa direktorom Odeljenja revizije, Samir Zymberi, koji je upravljao i nadgledao reviziju.

Tim koji je realizovao ovaj izveštaj

Poliksena Berisha, vođa tima;

Agron Hoxha, član tima i

Atdhe Gashi, član tima.

NACIONALNA KANCELARIJA ZA REVIZIJU – Adresa: ul . Ahmet Krasniqi br. 210, naselje Arberia,
Priština 10000, Kosovo
Tel: +383(0) 38 60 60 04/1011
<http://zka-rks.org>

Sadržaj

Opšti Sažetak	1
1. Uvod	5
2. Cilj i oblasti revizije	11
3. Nalazi revizije	15
3.1. Nabavka i razvoj	17
3.2. Kontrole aplikacija	23
4. Zaključci	37
5. Preporuke	41
Dodatak I. Dizajn revizije	47
Dodatak II. Potvrдно pismo	62

Spisak skraćenica

KAP	Kosovska agencija za privatizaciju
API	Interfejs za programiranje aplikacija (Application Programming Interface)
ARC	Agencija za civilnu registraciju
DAAK	Državna agencija arhiva Kosova
AID	Agencija za informaciono društvo
MF	Ministarstvo finansija
MFRT	Ministarstvo finansija, rada i transfera
MRPVOR	Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite
POI	Penzija za osobe sa invaliditetom
PRF	Plan oporavka od katastrofe
PKP	Plan kontinuiteta poslovanja
SII	Integrisani informacioni sistem
SQL	Strukturirani jezik zahteva (Structured Query Language)
IT	Informacione tehnologije
NKR	Nacionalna kancelarija revizije

Opšti Sažetak

Integrirani informacioni sistem (IIS) za penzijske šeme predstavlja suštinsku komponentu u administriranju socijalnih beneficija u Republici Kosovo i u upravljanju značajnim javnim budžetom koji prelazi 400 miliona € godišnje. Ovaj sistem ima za cilj da omogući efikasno, tačno i pravedno podnošenje prijave za penzije, garantujući ostvarivanje zakonskih prava građana na penzije na jednak i transparentan način.

Rezultati ove revizije pokazuju da ovaj sistem nije dostigao očekivani nivo razvoja, integracije i bezbednosti, ne uspevajući u potpunosti da digitalizuje proces i baze podataka. Manjkavosti u bezbednosnim mehanizmima, validaciji podataka i njihovoj organizaciji u fragmentiranom načinu onemogućili su međusobno povezivanje i komunikaciju između njih, stvarajući brojne izazove u pogledu operativne efikasnosti, pouzdanosti i kvaliteta podataka.

Integrirani informacioni sistem za penzijske šeme nije uspeo da obezbedi potpunu integraciju svih penzijskih šema.

Što se tiče razvoja i organizacije sistema, primećeno je da je njegova implementacija odstupila od planiranja i ciljeva postavljenih u fazi projektovanja. Razvoj sistema je sproveden delimično i podeljen po modulima. Neki penzioni fondovi su uključeni u centralnu platformu, dok je drugi deo fondova izgrađen i upravljan van centralne platforme, kroz odvojena tehnološka rešenja, koja su izabrala oblike Microsoft Access-a. Ovakav pristup je rezultirao nedostatkom jedinstvenog sistema i ograničio je mogućnost centralizovanog i održivog upravljanja podacima. Takođe, nedostatak odgovarajućeg nadzora i praćenja uticao je da se promene i poboljšanja u sistemu ne realizuju na vreme, a u nekim slučajevima da se urade bez standardizovanih procesa odobravanja.

Još jedan suštinski problem povezan je sa fragmentacijom podataka i nedostatkom potpune digitalizacije procesa. Podaci o penzijskim šemama nisu konsolidovani u jedinstvenoj centralnoj bazi podataka, a takođe ne postoji ni ujedinjenje i integracija između različitih baza podataka. Značajan deo istorijske dokumentacije

o podacima penzionera u vezi sa radnim iskustvom i dalje se čuva u fizičkom obliku u Ministarstvu i Državna agencija za arhive Kosova. To je bilo predviđeno da se digitalizuje i integriše u elektronsku bazu podataka, da bi se dokazalo na efikasan način radno iskustvo penzionera. Dokle, trenutno stanje čini verifikaciju podataka sporijom i nesigurnijim za penzionere.

Sa aspekta institucionalnog i tehnološkog upravljanja, evidentiran je nedostatak potpune kontrole nad razvojem sistema podrške. Značajan deo funkcionalnosti je ugrađen u odvojena i neintegrisana rešenja, uključujući korišćenje jednostavnih platformi baza podataka kao što je Microsoft Access, koje ne pružaju dovoljan nivo integracije, bezbednosti i skalabilnosti. Štaviše, nedostatak potpunog vlasništva nad izvornim kodom i zavisnost od eksternih strana ograničili su sposobnost institucije za održavanje i dalji razvoj sistema.

Manjkavosti kontrola u prijavi za integrisani informacioni sistem za penzijske šeme stvorili su rizike po integritet usluga. Trenutni sistemi ne pružaju dovoljne mehanizme za automatsku validaciju podataka i međuinstitucionalnu verifikaciju. Mnogi procesi se i dalje obavljaju manuelno, uključujući registraciju, kategorizaciju i obradu zahteva za penziju. To prouzrokuje greške, kašnjenja i smanjenu efikasnost zbog manuelnih procesa i nedostatka integracije sistema.

Sistem ne obezbeđuje dovoljnu verifikaciju podataka sa eksternim registrima, ne podržava u potpunosti praćenje odluka komisije i ne pruža automatizovane provere bankovnih računa korisnika pre nego što se isplate izvrše. Ove manjkavosti stvaraju rizik od netačnih isplata, dvostrukih beneficije istovremeno i nepoštovanja zakonskih zahteva.

Nedostaci u sistemskim kontrolama ugrožavaju bezbednost informacija i povećavaju mogućnost zloupotrebe penzijskih šema. Slabosti u upravljanju pristupom, nedostatak politika kriptovanja i bezbednosti lozinki izlažu sistem neovlašćenom pristupu i zloupotrebi podataka. Takođe, nedostatak potpunog evidentiranja aktivnosti ograničava praćenje i reviziju radnji, posebno korisnika naloga sa administratorskim privilegijama. Na kraju, ustanovljeno je da nedostatak formalizovanih politika za rezervnu kopiju, kontinuitet usluga i oporavak od katastrofa značajno slabi kontinuitet rada sistema. Iako su rezervne kopije realizuju na tehnički način, nedostatak dokumentovanog i testiranog plana oporavka od

katastrofa čini sistem zavisnim od postojećih infrastrukturnih rešenja, bez punih garancija za brz i siguran oporavak u slučaju incidenata.

Prema tome, budući da je MFRT počelo da problem podataka o neujedinjenim penzijskim šemama vidi kao izazov, u periodu 2024-2025. godine izradilo je konceptualni projekat za razvoj novog finansijskog sistema koji bi obuhvatio ujedinjene svih penzijskih i socijalnih šema, a obratio bi i pokrenuta pitanja. Ipak, to je i dalje deo zajedničkog rada sa donatorom koji će ga finansirati.

Prema tome, naprednavedeni rizici ukazuju na to da institucije, koji administriraju podatke i dokumenta o penzijama i pružaju usluge putem Integrisanog informacionog sistema za penzijske šeme, potrebna su dalja poboljšanja. U vezi toga, dali smo ukupno 23 preporuke, od kojih je 21 preporuka za Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata (3 od njih su zajedničke sa MF i DAAK), kao i 2 konkretne preporuke za Državnu agenciju za arhive Kosova. Spisak preporuka je predstavljena u Poglavlju 5 ovog izveštaja.

Odgovor subjekata obuhvaćenih revizijom

Ministarstvo rada, porodice i vrednosti Oslobodilačkog rata saglasilo se sa nalazima i zaključcima revizije i obavezalo se da će sprovesti preporuke revizije, dok Ministarstvo finansija i Državna agencija arhiva Kosova nisu dostavili odgovor, mi ih ohrabrujemo da sprovedu preporuke revizije.

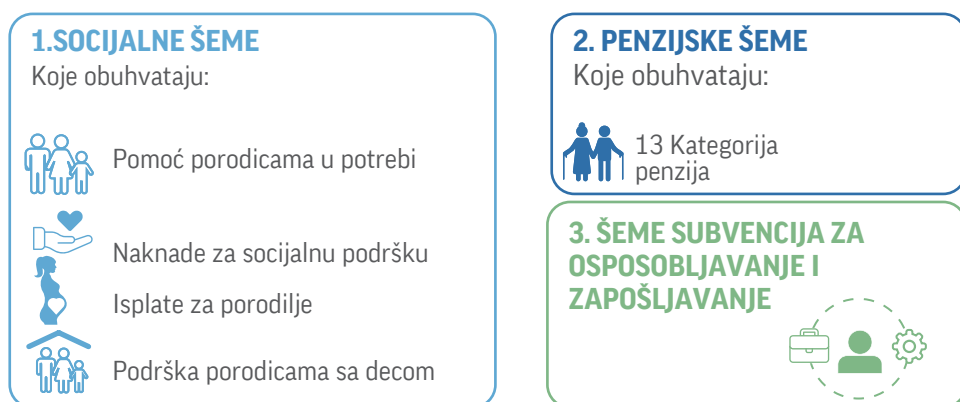
Over

01

1. Uvod

Ministarstvo finansija, rada i transfera, od 2026. godine podeljeno na Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata, upravlja i administrira veliki broj finansijskih, socijalnih i programa zapošljavanja usmerenih na ekonomsku i socijalnu podršku građana.

Slika 1. Tri glavne grupe šema koje se administriraju od ministarstva.

Revizija informacione tehnologije u vezi sa Integrisanim informacionim sistemom za penzijske šeme uređuje samo kategorijom penzijskih šema.

Penzije čine jedan od glavnih stubova sistema socijalne zaštite u Republici Kosovo, jer obezbeđuju ekonomsko blagostanje, socijalnu podršku i dostojanstvo građana nakon završetka njihovog aktivnog radnog veka, garantujući bezbednost i jednakost za sve društvene kategorije.

U Republici Kosovo funkcioniše 13 penzijskih šema, od kojih svaka ima za cilj zaštitu određene kategorije stanovništva, u zavisnosti od doprinosa, zdravstvenog stanja ili profesionalnog statusa.

Prema tome, za ovu kategoriju, Republika Kosovo godišnje svake godine izdvaja državni budžet od preko 400 miliona €, kojima se upravlja putem informacionih sistema SII i obrazaca razvijenih u programu Microsoft Access. Prema podacima iz ovih sistema, od ukupno 13 penzijskih šema kojima oni upravljaju, šeme sa najvećim brojem penzionera i najvećim budžetom su:

- Preko 162 hiljade penzionera koji primaju osnovnu penziju sa budžetom od oko 200 miliona €.
- Preko 47 hiljada penzionera koji primaju penziju, obveznici doprinosa sa budžetom od oko 130 miliona €.

I šeme sa najvišim nivoom društvene osetljivosti:

- Penzija za osobe sa invaliditetom – POI;
- Novčane naknade za slepe i
- Novčane naknade za paraplegičare i tetraplegičare.

Penzijski sistem na Kosovu predstavlja jedan od najvažnijih mehanizama socijalne zaštite i ekonomske sigurnosti za građane starije dobi, osobe sa invaliditetom i druge zaštićene kategorije.

Upravljanje triju penzijskih šeme se vrši putem veb aplikacije, dokle su za ostalih 10 šema razvijene tabelarni obrasci koji čuvaju i upravljaju podacima putem MS Access, koji se čuvaju u bazama podataka SQL Server-a .

Tabela 1. Kategorije penzijskih šema koje se nude određenim grupama društva, u digitalnom obliku.

Br.	Vrsta penzije	Vrsta tehnologije
1.	Osnovna penzija	net ⁷
2.	Obveznik penzijskog doprinosa	
3.	Penzija za osobe sa invaliditetom	
4.	Delimična doprinosna penzija	MS Access (povezan sa SQL Server-om)
5.	Inostrana doprinosna penzija	
6.	Porodična penzija	
7.	Invalidska penzija	
8.	Penzije "Trepče"	
9.	Novčana naknada za paraplegičare i tetraplegičare	
10.	Novčana naknada za slepe	
11.	Novčana naknada za albanske radnike prosvete	
12.	Penzije KBS-a	
13.	Penzije ZKK-a	

Iznos finansijske podrške kojom upravljaju sistemi penzijskih šema za svih 13 penzijskih kategorija za 2024. godinu iznosio je 428.041.852 €. U nastavku je prikazan proces za dobijane penzijskih šema:

⁷ .net - Platforma za razvoj aplikacija koju je kreirao [Microsoft](#).

Slika 2. Proces za primanje penzije

Informisanje/Pre- prijave:

Službenik za penzije pruža pomoć i informacije podnosiocima zahteva, dostavljači informacioni list i dajući uputstva za obezbeđivanje potrebnih dokumenata.

Zakonodavstvo/Pravna osnova:

Primenjuju se Zakon Br. 04/L-131 o socijalnim šemama finansirano od Države i relevantna administrativna uputstva.

Prijava/ Upis:

Podnosilac zahteva popunjava i potpisuje relevantni obrazac; službenik razmatra dokumente i upisuje zahtev u sistem.

Verifikacija/Odobrenje:

Vrši se pregled dokumenata, procena potpunosti i potvrđivanja pravnih kriterijuma za sticanje penzije.

Kategorizacija/korisnika:

Utvrđivanje kategorije korisnika se vrši prema kvalifikovanoj strukturi i stažu doprinosa

Odluka/Korisniku:

Donošenje odluke za priznavanje ili odbijanje zahteva, koji se dostavlja stranki i relevantnih institucija

Žalbeni postupak /Pritužba

Podnosilac zahteva može podneti pritužbu organu drugog stepena/ pritužba se razmatra i donosi se konačna odluka

Žalbeni postupak /Pritužba:

Podnosilac zahteva može podneti pritužbu organu drugog stepena/ pritužba se razmatra i donosi se konačna odluka

Praćenje/kontrola:

Praćenje se vrši svakih šest meseci upoređujući podatke ACR i izveštavajući iz Odseka za kontrolu i praćenje

Sistem se koristi od sedam regionalnih centara i 38 opštinskih penzijskih kancelarija. Svaki korisnik ima nalog, dok se pristup i privilegije dodeljuju prema institucionalnoj ulozi.

Održavanje i administriranje decentralizovanih sistema za svaki penzioni fond obavlja interni tehnički tim Ministarstva rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata (MRPVOR), koje je u poslednjim godinama vlade bilo deo Ministarstva finansija, rada i transfera (MFRT), koji uključuje administratora baze podataka i programera aplikacija, u saradnji sa menadžmentom.

02

2. Cilj i oblasti revizije

Cilj ove revizije je da se proceni da li Integrirani informacioni sistem za penzijske šeme i relevantne aplikacije efikasno funkcionišu za administriranje penzijskih šema, pružajući tačne podatke, sa digitalizovanim uslugama u realnom vremenu za građane.

Ovom revizijom cilj nam je da pružimo relevantne preporuke MFRT, odnosno MRPVOR, kao i institucijama odgovornim za upravljanje penzijskim procesom, kako bi se poboljšao informacioni sistem vezan za razvoj procesa penzijskog plana i kontrole prijave.

Tabela 2: Oblasti i problemi revizije

Oblasti revizije	Pitanja revizije
1. Razvoj i nabavka	Razvoj i upravljanje zahtevima
2. Kontrole aplikacije	1. Kontrole pristupa
	Kontrole obrade
	Kontrole izlaznih podataka
	Kontrole bezbednosti aplikacija

Delokrug ove revizije je MFRT i, nakon deobe na posebna ministarstva i MRPVOR, Odeljenje za penzije, u okviru ovog Odeljenja, uključene su i regionalne kancelarije, od kojih su dve deo delokruga Prištine i Prizrena, kao i Odeljenje za upravljanje informaciono-tehnološkim sistemima u MFRT i MRPVOR. Delokrug takođe obuhvata Kosovsku Agenciju za privatizaciju zbog njene uloge u očuvanju i popisa dosijea zaposlenih u društvenim preduzećima na Kosovu, gde je proces privatizacije upravljen od ove agencije, kao i Državnu agenciju za arhive Kosova zbog njene uloge u procesu arhiviranih dokumenata.

Cilj ove revizije je procena razvoja i kontrola aplikacije za informaciono-tehnološki sistem „Integrirani informacioni sistem za penzijske šeme“, upravljanja sistemom penzijskih šema, sa fokusom na bezbednost podataka i efikasnost procesa administriranja i obrade podataka za penzijske šeme. Revizija pokriva period od 2024. do 2026. godine, kao i podatke iz ugovora za razvoj penzijskog sistema iz 2008. godine i podatke iz ugovora iz 2017. godine u ime unapređenja sistema.

ANALIZI
E
VIZI
E

03

3. Nalazi revizije

Za upravljanje podacima o korisnicima penzijskih šema, Ministarstvo je razvilo elektronske obrasce za podršku operativnim i administrativnim procesima svih penzijskih šema na nacionalnom nivou.

Međutim, upravljanje ukupno 13 penzijskih šema nije ujedinjeno zbog nedostatka centralizovanog sistema za sinhronizaciju podataka, koji je u vreme kada je razvijen (2008. godine) imao samo 3 šeme. Zatim, nakon što je ugovor za razvoj sistema istekao, odvojeno su razvili 10 drugih šema koje nisu uspjeli da integrišu u isti sistem, u odsustvu aktivnog ugovora i tehničkih mogućnosti koje je sistem nudio. Štaviše, nedostatak digitalizacije podataka prouzrokuje kašnjenja u obradi zahteva i korišćenju penzija, dok su nedostatak izvornog koda i ograničenja postojećeg sistema podstakli MFRT da planira novi ujedinjeni sistem za sve penzijske šeme. Nalazi koji proizilaze iz ove revizije odnose se na razvoj i nabavku, kao i na kontrole aplikacije. Nalazi su strukturirani prema oblastima i problemima revizije.

Slika 3. Struktura pitanja revizije sistema poreza na imovinu

Razvoj i nabavka

- Neuspeh u potpunoj implementaciji modula predviđenih ugovora za razvoj SII
- Nepotpuna migracija podataka i nedostatak centralizovane baze podataka
- Fragmentacija sistema za penzijske šeme
- Nedostatak izvornog koda i rizik po kontinuitetu sistema
- Neefikasno međuinstitucionalno upravljanje i pristup arhiviranim podacima o doprinosnim penzijama

Kontrole aplikacija

- Nedostatak validacije ulaznih podataka u penzijski sistem
- Nedostatak efikasne kontrole za evidentiranje 6 mesecnog prijavljivanja za penziju
- Nedostatak automatizovane verifikacije između penzijskih šema
- Slabost u obradi prijava na platformi e-Kosova
- Datum aplikacije tokom obrade podataka se čuva u ručnom obliku
- Nedostatak mehanizama za verifikaciju penzijskih davanja iz drugih zemalja
- Nedostatak elektronskih dokaza za donošenje odluka penzijskih komisija
- Nedostatak prethodne verifikacije kod izlaznih provera statusa bankovnih računa
- Nepoštovanje praksi bezbednosti informacija u upravljanju lozinkama
- Nedostatak praćenja aktivnosti u sistemima i bazama podataka
- Nedostatak rezervne kopije, kontinuiteta poslovanja i plana za oporavak od katastrofe

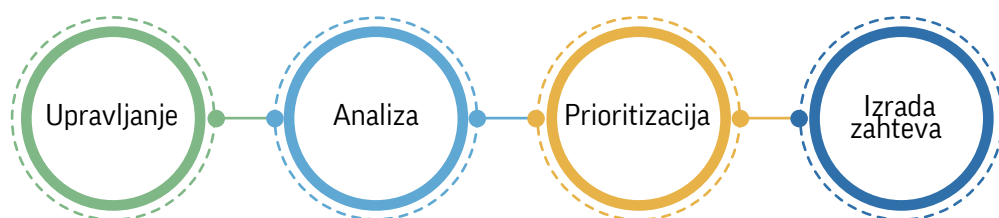
Prvi deo predstavljen u poglavlju pokriva identifikovana pitanja koja zahtevaju poboljšanje u vezi sa razvojem sistema i potrebom za digitalizacijom procesa.

Drugi deo koji je predstavljen pokriva identifikovana pitanja vezane za kontrole unosa, kontrole obrade, kontrole izlaznih podataka i kontrole bezbednosti aplikacija.

3.1. Nabavka i razvoj

Razvoj, nabavka i spoljno ugovaranje obezbeđuju da upravljanje zahtevima, analiziranje i određivanje prioriteta podržavaju kontinuirano ispunjavanje potreba korisnika na optimalan način za razvoj usluga u Integrisanom informacionom sistemu penzijskog sistema.⁸

Slika 4. Nabavka i razvoj

1. Neuspeh u potpunoj implementaciji modula predviđenih ugovorom za razvoj SII

Ministarstvo analizira, određuje prioritete i upravlja zahtevima za razvoj sistema kako bi se osiguralo da se potrebe Ministarstva za digitalizacijom procesa obezbeđivanja penzijskih šema zadovoljavaju efikasno i optimalno.⁹

U idejnom planu za razvoj Integrisanog informacionog sistema - SII i ugovorom iz 2008. godine za razvoj ovog sistema, predviđeno je nekoliko modula (Ratni invalidi i njihova rodbina; Osnovne penzije; Penzije za osobe sa invaliditetom; Socijalne usluge; Socijalna pomoć; Spisak nezaposlenih). Dokle su implementirana samo dva planirana modula (Osnovne penzije i Penzije za osobe sa invaliditetom), razvijen je i modul bez presedana za doprinosne penzije, koji se u ovom obliku i danas koristi.

⁸ Priručnik za reviziju informacionih tehnologija , Razvoj, nabavka i ugovaranje.

⁹ Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i akvizicija.

Uprkos angažovanju ekonomskog operatera za analizu zahteva i pripremu idejnog plana sa potrebama i zahtevima Ministarstva (u to vreme Ministarstva rada i socijalne zaštite - MRSZ), zahtevi nisu bili upravljani i rangirani po prioritetu, a potom nisu bili sprovedeni u skladu sa ugovorom, što je rezultiralo sistemom koji ne pokriva u potpunosti digitalizaciju penzijskih šema prema prvobitnom cilju.

Štaviše, 2017. godine, MRSZ je ugovorilo ekonomskog operatera za razvoj potpuno novog sistema, ali sa nazivom ugovora „Unapređenje integrisanog sistema (elektronski sistemi za upravljanje podacima za DPSF i DFIDL). Ovim ugovorom, Ministarstvo je uspeo da pokrije potrebu koja je ostala kao nerealizovana tačka u prethodnom ugovoru, u vezi sa modulom „Ratni invalidi i njihova rodbina“ koji je bio predviđen za razvoj ugovorom iz 2008. godine, a nedostajao je u SII. Troškovi za ugovor iz 2008. godine iznosili su 333.499 €, a za novi razvoj ugovorom iz 2017. godine, 64.989 €, kao i 8.950 € ostalih troškova za ugovor o konceptiranju idejnog plana i nadzora ugovora o razvoju iz 2008. godine.

Ekonomski operater je angažovan da nadzire sprovođenje ugovora, a takođe u jednom stavu ugovora, deo odgovornosti za nadziranje sprovođenja ugovora u profesionalnom aspektu IT-a prepušten je IT službenicima Ministarstva (MRSZ). Stoga, kao rezultat nedostatka jasne definicije odgovornih za nadzor između EO i IT službenika u vezi sa nadzorom sprovođenja ugovora, takođe primećujemo nedostatak potpune dokumentacije izveštaja o prijemu, jer nijedan od njih nije ispunio ovu odgovornost.

Nedostatak efikasnog nadzora i kontrole nad realizacijom modula uzrokovao je odstupanja od ugovornih specifikacija. Stoga, proces digitalizacije ostaje delimičan, stvarajući fragmentirane sisteme i ne obezbeđujući potpunu pokrivenost penzijskih šema.

2. Nepotpuna migracija podataka i nedostatak centralizovane baze podataka

Ministarstvo analizira, određuje prioritete i upravlja zahtevima za razvoj sistema kako bi se obezbedilo da se potrebe Ministarstva za digitalizacijom procesa obezbeđivanja penzijskih šema zadovoljavaju na efektivan i optimalan način.¹⁰

Ugovor za razvoj sistema SII iz 2008. godine predviđao je migraciju preko milion podataka u centralnu bazu podataka sa ciljem centralizacije i jedinstvenog upravljanja informacijama. U praksi, ne svi podaci su migrirani; značajan deo se i dalje čuva u matičnim knjigama i fizičkim dokumentima, kao i u sistemu razvijenom pre 1999-M4¹¹ koji nema povezanost sa trenutnim sistemom za doprinosne penzije. Pristup sistemu M4 je ograničen samo na ograničen broj službenika u regionima, ali podaci nisu dovoljno kompletni ni u ovom sistemu (M4), stoga se koriste i fizički dokumenti, koji su sada veoma zastareli jer su stranice knjige počele da se oštećuju tokom češće upotrebe, a dugi vremenski period je uticalo na brisanje slova.

Ovakvo stanje podataka je posledica nedovoljnog planiranja u vezi sa specifičnostima migracije i nedostatka nadzora nad sprovođenjem ugovora. Takođe, ne postoje izveštaji o analizi stanja dokumentacije (koja se kontinuirano koristi u penzijskim kancelarijama kao dokaz o ispunjavanju kriterijuma za penzije) i nisu preduzete nikakve mere za poboljšanje situacije. MFRT je 2023. godine poslalo na odobrenje projekat za razvoj elektronske arhive (AID), ali ga oni nisu odobrili i naložili su mu da prilagodi korišćenje arhivskog sistema koji je AID razvio. Ali za to, samo Ministarstvo mora da obezbedi resurse za skeniranje dokumenata, koji još uvek nisu obezbeđeni.

Kao rezultat nepotpune migracije podataka i korišćenja zastarele fizičke dokumentacije i nepovezanih sistema, proces verifikacije i administriranja penzija postaje sporiji i manje efikasan. To povećava rizik od netačnosti ili gubitka podataka, uzrokuje kašnjenja u obradi zahteva i može uticati na ostvarivanje prava na doprinosnu penziju. U slučajevima nedostatka dokumentacije, građani mogu ostati bez beneficija, posebno za kriterijum od 15 godina uplaćivanja doprinosa

¹⁰ Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i nabavka.

¹¹ Sistem koji se koristio pre 1999. godine za upravljanje kadrovskim dosijeima i njihovim radnim stažom.

pre 1999. godine, gde čak i jedan mesec radnog iskustva može biti presudan za dobijanje ili nedobijanje doprinosne penzije.

3. Fragmentacija sistema penzijskih šema

*Ministarstvo analizira, određuje prioritete i upravlja zahtevima kako bi se obezbedilo da se potrebe korisnika zadovoljavaju na optimalan način i sa efektivnom cenom koštanja.*¹²

Ministarstvo trenutno upravlja sa 13 penzijskih šema, ali samo tri od njih su integrisane u sistem razvijen 2008. godine. Ostale šeme su nezavisno razvili IT službenici u programu Microsoft Access, bez uključivanja u SII.

IT službenici bez specifičnih odgovornosti za razvoj samostalno su razvili zahteve za upravljanje novim šemama u programu Microsoft Access, iako Ministarstvo nije imalo IT unutrašnje kontrole za nadzor u vezi sa razvojem. U 2015. godini oni su prijavili kod njihovog menadžera da su razvili 4 šeme u programu Microsoft Access. Do 2018. godine razvili su 10 šema, koje su takođe prijavili i izvestili više rukovodstvo institucije o stanju podataka i sistema u toj godini, ali uprkos tome nije preduzeta nikakva radnja. Međutim, nakon strukturnih promena u Ministarstvu i Vladi (spajanje dva ministarstva), nova struktura unutar (MFRT) je 2023. godine je upoznata o situaciji i počela je da preduzima radnje 2024. i 2025. godine kako bi stvorila novi integrisani sistem za sve penzijske šeme.

Razvijanje penzijskih šema van centralnog sistema SII i bez dovoljnih IT unutrašnjih kontrola stvorio je fragmentaciju podataka i procesa, povećavajući rizik od nedoslednosti, grešaka u obradi penzijskih podataka i visok rizik integriteta informacija. Korišćenje odvojenih baza podataka u Microsoft Access-u ograničilo je centralizovano praćenje, otežalo dugoročno održavanje sistema i povećalo zavisnost od određenih pojedinaca. Štaviše, neaktivnost rukovodstva u vezi sa kontinuiranim obaveštenjima od strane IT osoblja odložila je modernizaciju sistema, utičući na operativnu efikasnost i stvarajući dodatne izazove za potpunu

12 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i nabavka.

integraciju i standardizaciju penzijskih šema , koje predstavljaju značajan deo godišnjih budžetskih rashoda.

Iako su službenici ministarstva opravdali razvoj šema u MS Access-u kao bez troškova ugovaranja i manje troškovan u poređenju sa razvojem SII sistema 2008. godine, međutim, iz onoga što je predstavljeno, primećujemo da nedostaje strateško planiranje za proširenje postojećeg sistema i nedostatak analize potreba za novim razvojem. Nedovoljna komunikacija, izveštavanje i interne kontrole između IT i menadžment osoblja u vezi sa razvojem sistema.

4. Nedostatak izvornog koda i rizik po kontinuitet sistema

Ministarstvo analizira, određuje prioritete i upravlja zahtevima kako bi se osiguralo da se potrebe korisnika zadovoljavaju na optimalan i isplativ način, uključujući definisanje vlasništva nad sistemom i mogućnosti unapređenja/ proširenosti.¹³

Ugovor zaključen 2008. godine za razvoj Informacionog sistema za integraciju (SII) od strane MRSS nije predviđao obavezu dostavljanja izvornog koda sistema Ministarstvu. Nakon prestanka ovog ugovora, Ministarstvo nije zaključilo nijedan drugi ugovor za održavanje, ažuriranje ili unapređenje sistema. Međutim, sistem je nastavio da koristi Ministarstvo do danas i ostaje u funkciji, bez tehničkih promena od početne implementacije.

Što se tiče posedovanja izvornog koda, intervjui sprovedeni sa odgovornim službenicima Ministarstva potvrdili su da Ministarstvo ne poseduje izvorni kod sistema. To znači da institucija nema potpunu kontrolu nad sistemom i ograničena je u svojoj mogućnosti da interveniše u njegovom razvoju ili ga prilagodi trenutnim potrebama.

Štaviše, prema podacima u registru Kosovske agencije za registraciju preduzeća (KARP), kompanija koja je razvila sistem je navedena kao neaktivna, što dodatno otežava dobijanje izvornog koda ili tehničke podrške od originalnog programera.

13 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i nabavka.

Uzrok ove situacije je nedovoljna ugovorna specifikacija i nedostatak analize dugoročnih tehničkih rizika, pre i tokom razvoja sistema.

Nedostatak vlasništva nad izvornim kodom i ugovorima o održavanju ili unapređenju izlaže Ministarstvo riziku potpune zavisnosti od originalnog programera, koji je od 2022. godine naveden kao pasivan u listi registracije preduzeća, što ograničava mogućnost tehničke intervencije, ispravljanja grešaka i prilagođavanja sistema novim funkcionalnim i zakonskim zahtevima. Kao rezultat toga, velika zavisnost od ekonomskog operatera koji više nije aktivan ograničava održavanje i dalji razvoj, kao i ugrožava kontinuitet usluga.

5. Neefikasno međuinstitucionalno upravljanje i pristup arhiviranim podacima o doprinosnim penzijama

Podaci iz DAAK-a o penzijama trebalo bi da obezbede da se digitalizacija procesa obezbeđivanja penzijskih šema završi efikasno i optimalno.¹⁴

Upravljanje i pristup podacima o doprinosnim penzijama nije u potpunosti i efikasno sproveden međuinstitucionalno. Deo dokumentacije o penzijskim doprinosima i dalje se čuva u Kosovskoj agenciji za privatizaciju, dok se, prema zakonu o arhivama, dokumentacija starija od 30 godina mora preneti u Državnu agenciju arhiva Kosova. Svi regioni su preneli arhivsku građu u DAAK, osim regiona Prištine i Gnjilana, koji su potpisali sporazume između dve institucije, ali prenos arhive nije završen zbog nedostatka prostora za skladištenje u Državnoj arhivi.

Štaviše, iako Državni arhiv poseduje elektronski sistem za upravljanje dokumentima, proces potpune digitalizacije arhivske građe, posebno dosijea bivših društvenih preduzeća, nije završen. Kao rezultat toga, penzioneri koji podnose zahtev za doprinosnu penziju primorani su da podnesu fizički zahtev putem pošte i plate ovu uslugu kako bi dobili dokumenta iz arhive koja dokazuju period uplaćivanja doprinosa. To čini proces dobijanja potrebnih dokaza za penzije sporijim, težim za pristup i uz dodatne troškove za građane.

14 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i nabavka.

- Nedostatak ljudskih i finansijskih resursa doprineo je neuspehu u potpunoj digitalizaciji arhivske građe, posebno dosijea bivših društvenih preduzeća, uprkos postojanju elektronskog sistema za njihovo upravljanje.
- Nedostatak međuinstitucionalne koordinacije i zajedničkog planiranja između odgovornih institucija odložio je stvaranje efikasnog mehanizma za prenos, obradu i elektronski pristup podacima neophodnim za verifikaciju penzijskih doprinosa.
- Nedostatak elektronskog pristupa dokumentaciji o doprinosima za penziju izlaže penzionere nepotrebnom finansijskom i administrativnom opterećenju, jer su primorani da plate za svaki fizički zahtev za pružanje dokaza o doprinosima.

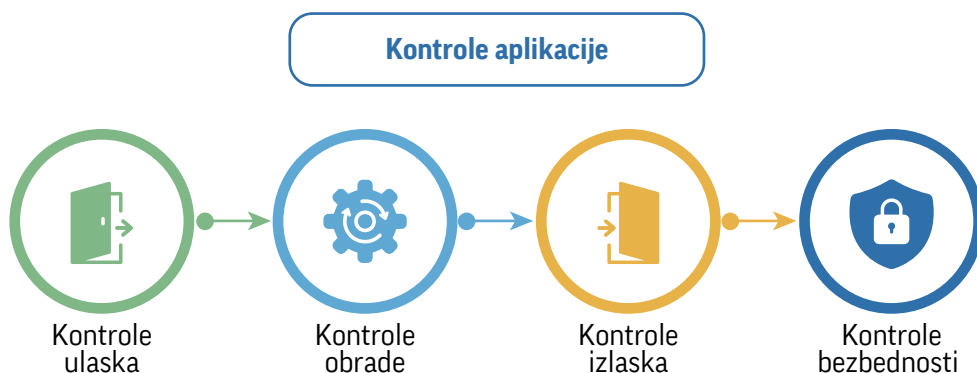
Kao posledica, građani, posebno starija lica, suočavaju se sa dodatnim troškovima, dugim čekanjem i procedurama, što povećava teškoće u ostvarivanju prava na penziju i direktno utiče na njihovu ekonomsku blagostanje.

3.2. Kontrole aplikacija

Kontrole aplikacije su: kontrole nad funkcijama unosa, obrade, izlaza i bezbednosti. One uključuju metode koje osiguravaju da: se u informacioni sistem unose i ažuriraju samo potpuni, tačni, validni i pouzdani podaci, da obrada ispunjava ispravan zadatak, da rezultat obrade ispunjava očekivanja i da se podaci čuvaju.¹⁵

15 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija, Kontrole aplikacija.

Slika 5. Kontrole aplikacije

6. Nedostatak važećih ulaznih podataka u penzijski sistem

Pravila validacije u penzijskom sistemu treba da budu dobro osmišljena, dokumentovana i implementirana u interakciji ulaznih podataka ; različite metode za unos podataka treba da budu dokumentovane; nevažeći podaci treba da budu odbačeni na odgovarajući način od strane aplikacije; kriterijumi validacije se ažuriraju na odgovarajući i ovlašćeni način; sveobuhvatne kontrole kao što su pravila registracije i ovlašćenja treba da postoje u slučaju mogućnosti prevazilaženja bitnih kontrola ulaznih podataka; i postoje odgovarajuće kontrole i dokumentacija za ulazne podatke aplikacije.¹⁶

SII i druge šeme razvijene u Microsoft Access-u nemaju direktnu vezu sa ARC sistemom za validaciju podataka prilikom registracije penzionera. Oni manuelno evidentiraju lične podatke građana tokom registracije aplikacije u sistemu.

Takođe, za prijem životnog statusa u SII i drugim šemama, vrši se ručna sinhronizacija (putem batch 17file) u nerealnom vremenu sa podacima iz ACR-a, koju sprovodi administrator baze podataka pre izvršenja plaćanja.

¹⁶ Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole pristupa.

¹⁷ Datoteka koja sadrži niz komandi koje automatski izvršava operativni sistem.

Međutim, ovu radnje prate druge manuelne radnje za osobe koje su preminule u mesecu izvršenja penzije, jer status preminulog sprečava izvršenje isplate čak ni za poslednji mesec na koji imaju pravo. Stoga je administrator baze podataka primoran da manuelno promeni status iz „Mrtav“ u „U život“ kako bi izvršio isplatu, a zatim da vrati status na „Mrtav“.

SII sistem i Microsoft Access šeme za evidentiranje bankarskih podataka ne omogućavaju njihovu verifikaciju- validaciju putem korelacija tokom evidentiranja bankarskih podataka penzionera.

Stoga, napominjemo da se za registraciju penzionera, validacija identiteta, životni status i bankovnih podataka ne vrši automatski sistem, već se oslanja na manuelnu registraciju od strane službenika za registraciju i postoji dodatna provera od strane službenika koji odlučuje o isplati, koji još jednom proverava podatke pre nego što donese odluku o isplati.

Razlog za nedostatak validacije podataka je nedostatak tehničkih mogućnosti od trenutka razvoja sistema (2008. godine) i tekući ARC sistem je pretrpeo promene, dok je penzioni sistem razvijen jednom i ostao je u tom obliku bez mogućnosti intervencije i unapređenja, stoga je jedini način komunikacije pronađen kroz razmenu manuelnih datoteka i manuelnu kontrolu od strane IT administratora koji vrše sinhronizaciju podataka na mesečnom nivou. Takođe, za bankarske podatke u SII sistemu postavljeno je ograničenje broja znakova i manuelno poređenje se vrši unutar sistema, ali ne identifikuje tačnost broja banke u odsustvu veze. Takođe, razvoj šema u Microsoft Access-u je onemogućio kreiranje direktnih veza (sa API-jem 18) za evidentiranje podataka sa vezama. Nedostatak veze je opravdan vremenom razvoja i nedostatkom mogućnosti ažuriranja u odsustvu održavanja.

Kao rezultat toga, povećava se rizik od netačnog evidentiranja podataka, izvršenja pogrešnih isplata, kašnjenja u obradi penzija . Štaviše , ručne intervencije u statusu korisnika tokom izvršenja isplata povećavaju rizik od ljudskih grešaka, što negativno utiče na integritet, pouzdanost i bezbednost sistema upravljanja penzijama.

18 API (Application Programming Interface) – grupa pravila i protokola koji omogućava integraciju i interoperabilnost sistema putem automatizovane razmene podataka.

7. Nedostatak efikasne kontrole nad registracijom potvrde o šestomesečnoj penziji

Pravila validacije u penzijskom sistemu treba da budu dobro osmišljena, treba da postoje sveobuhvatne kontrole kao što su pravila registracije i ovlašćenja u slučaju mogućnosti zaobilaženja osnovnih kontrola ulaska 19; treba da postoje odgovarajuće kontrole i dokumentacija za unos prijava.²⁰

Na osnovu važeće zakonske obaveze, penzioneri su dužni da se svakih 6 meseci javljaju nadležnim kancelarijama radi potvrde životnog statusa („u životu“) i prebivališta na Kosovu.

Tokom terenskih ispitivanja, identifikovani su slučajevi gde su korisnici došli na potvrdu nakon 6 meseci, ali službenik nije zabeležio obaveštenje u sistemu, što je dovelo do nepravednog prekida isplate penzije.

Koji je nakon žalbi i dokaza koje je penzioner dostavio za obaveštavanje poboljššan, ali je penzioner već nekoliko meseci ostao bez penzije, prinuđen da dokaže da je podneo početno obaveštenje. Ovaj proces je mukotrpan za penzionere i povećao je administrativne troškove.

Zbog zakonske obaveze koja obavezuje penzionere da se fizički pojavljuju svakih 6 meseci radi potvrde životnog statusa i prebivališta, nije rešena mogućnost automatskog povezivanja sa relevantnim državnim sistemima (npr. ACR), što bi omogućilo dodatnu proveru životnog statusa i relevantne sisteme za identifikaciju prebivališta preko kretanja penzionera. Još jedan razlog za neevidentiranje obaveštenih penzionera je nedostatak obaveznih sistemskih kontrola koje obezbeđuju tačno i potpuno evidentiranje ove potvrde u sistemu, ili bilo koje druge kontrole koja bi osigurala otklanjanje grešaka. Štaviše, ne postoje interni mehanizmi za proveru i praćenje nezavršenih predmeta, koji bi garantovali da se svaki fizičko pojavljivanje odražava u sistemu.

19 Zakon o penzijskim šemama finansirano od države iz 2023. i presuda u predmetu K035/24 koju je podneo Ombudsman iz 2025.;

20 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole pristupa.

Nedostatak tačne i blagovremene registracije potvrde životnog statusa može prouzrokovati nepravedan prekid penzija za redovno prijavljene korisnike, što rezultira privremenim gubitkom prihoda i povećanim administrativnim opterećenjem. Takođe slabi pouzdanost sistema, povećava rizik od grešaka i stvara neizvesnost u postupanju sa pravima penzionera.

8. Nedostatak automatizovane verifikacije između penzijskih šema

Pravila validacije u penzijskom sistemu treba da budu dobro osmišljena, treba da postoje sveobuhvatne kontrole kao što su pravila registracije i ovlašćenja u slučaju mogućnosti zaobilaženja osnovnih kontrola ulaska; da postoje odgovarajuće kontrole i dokumentacija za unos prijava.²¹

Prilikom registracije građanina u novu penzijsku šemu, službenik, kako bi proverio da li je građanin već korisnik drugog plana, mora izvršiti ručnu proveru otvaranjem svakog obrasca zasebno u sistemima Microsoft Access i SII. To se dešava zato što način na koji su sistemi za penzijske planove razvijeni ne dozvoljava automatsku verifikaciju korisnika od strane sistema.

Štaviše, u šemi za novčanu nadoknadu slepim licima koja je razvijena u programu Microsoft Access, službenici su primorani da traže intervenciju od IT službenika, u slučajevima građana koji se ne prijavljuju prvi put, jer ne mogu ponovo da se aplikacije ili ažuriraju predmet u odsustvu starog broja predmeta, a pretraga po matičnom broju se ne može izvršiti.

Uzrok problema nepovezanosti šema je nedostatak jedinstvene baze podataka za sve penzijske šeme u centralnom sistemu, kao rezultat fragmentiranog razvoja i nedovoljnog planiranja sistema upravljanja penzijama. Što se tiče problema novčane nadoknade za slepa lica, programeri šeme u Microsoft Access-u su opravdali da je pretraga po broju datoteke ograničena kako bi se povećala kontrola. Ali ovo nefunkcionalno ograničenje je napravljeno kao rezultat razvoja obrasca u Microsoft Access-u koji ne dozvoljava fleksibilnost prilagođavanja svim zahtevima.

21 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole pristupa.

Nedostatak automatizovane verifikacije korisnika povećava rizik da će građanin biti pogrešno registrovan u više od jednog penzijskog plana ili da postojeća davanja neće biti identifikovana, što dovodi do nepravednih isplata, kašnjenja u obradi i dodatnog administrativnog opterećenja za zaposlene. Ručna verifikacija takođe povećava mogućnost ljudske greške i negativno utiče na tačnost i pouzdanost sistema upravljanja penzijama.

9. Slabosti u obradi prijava putem platforme e-Kosova

*Pravila validacije su dobro osmišljena, dokumentovana i primenjuju se u interakciji unosa(input) ; različite metode za unos podataka su dokumentovane; aplikacija na odgovarajući način odbacuje nevažeće podatke ; kriterijumi validacije se ažuriraju na odgovarajući i ovlašćen način; postoje sveobuhvatne kontrole kao što su pravila registracije i autorizacije u slučaju mogućnosti bitnih kontrola unosa; postoje odgovarajuće kontrole i dokumentacija za ulaske u aplikaciju.*²²

Pored fizičkog obrasca u penzijskim kancelarijama, građani mogu da se aplikacije za penzijske šeme za paraplegičare , tetraplegičare , osobe sa invaliditetom i novčanu nadoknadu za slepa lica u elektronskom obliku putem platforme „e-Kosova“. Zahtevi se preuzimaju sa e-Kosova u jednom dokumentu i nakon početnog pregleda, manuelno ih registruju penzijski službenici u odgovarajućim obrascima u penzijskim sistemima.

Međutim, tokom revizije , primetili smo da su zahtevi primljeni putem platforme e-Kosova bili nepotpuni, delimično popunjeni ili čak sa greškama u popunjavanju podataka i pogrešnom otpremanju dokumenata. Za koje aplikacije, službenici su nam objasnili da treba ponovo da kontaktiraju podnosiocima zahteva i zatraže od njih da se jave u penzijske kancelarije kako bi popunili i kompletirali aplikacije.

Takođe, tokom revizije , identifikovali smo da zahtevi za novčanu nadoknadu slepim licima putem e-Kosova nisu uopšte pregledani od strane službenika bilo kog nivoa, pošto nadležni službenici koji su bili deo odbora za pregled, uprkos činjenici da su tražili pristup, taj pristup nije dat.

22 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole pristupa.

Da bismo analizirali uzrok problema vezanih za upravljanje penzijskim šemama u e-Kosovi, sastali smo se sa službenicima odgovornim za upravljanje platformom e-Kosova u AID koji su nas obavestili o detaljima: što se tiče obrazaca za aplikaciju, dizajn je odobrilo MRPVOR, odnosno MFRT, tako da su, na njihov zahtev i odobrenje, mogli da se promene. Što se tiče obezbeđivanja pristupa, prilikom pokretanja šema na platformi, dali su pristup kontakt osobi iz MFRT-a, koja bi potom morala da uspostavi pristup odgovornim licima. Međutim, nisu imali odobrenu proceduru kojom bi se obavestile konačne institucije o pristupu na e-Kosova. Stoga, zaključno, nedostatak pristupa e-Kosovi je nastao kao rezultat nepotpune komunikacije između MFRT-a i AID-a, jer obaveštenje o pristupu MFRT-u nije prosleđeno, u odsustvu definisane procedure za pristup platformi e-Kosova.

Nedostaci u dizajnu elektronskih obrazaca u e-Kosovu koje je odobrilo Ministarstvo za trgovinu i pijace (MFRT) i neobezbeđivanje neophodnog pristupa odgovornim službenicima MFRT-a mogu prouzrokovati kašnjenja u razmatranju zahteva, povećati administrativno opterećenje i neefikasno rešavanje zahteva građana. Kao rezultat toga, postoji rizik da korisnici penzijskih šema neće blagovremeno ostvariti svoja prava, smanjujući poverenje građana u institucionalne elektronske usluge.

10. Nedostaci informacionog sistema u obradi podataka

*Transakcije aplikacije moraju se izvršavati u skladu sa očekivanim ponašanjem.²³
Na osnovu zakona i drugih podzakonskih akata koji se odnose na penzijske šeme.²⁴*

Tokom obrade aplikacija za penzije, datum aplikacije se ne prenosi automatski iz početne faze registracije, već je potrebno da ga službenik manuelno ponovo unese u posebne obrasce razvijene u programu Microsoft Access. Takođe, proces promene penzijske kategorije se sprovodi preko odgovarajućih komisija, ali se odluke ovih komisija čuvaju samo u Word formatu i u fizičkom obliku, bez otpremanja i registracije u elektronskom sistemu. Sistem sadrži samo osnovne podatke kao što su imena članova komisije, datum puštanja u rad i status odobrenja ili odbijanja, ali

23 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole obrade.

24 Zakon br. 08/L-248 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-131 o državnim penzijskim sistemima ;
Administrativno uputstvo MFRT br. 03/2022; Administrativno uputstvo (MRSZ) br. 09/2015; Uredba (MFRT) br. 01/2025; Uredba (VRK) br. 23/2024;

ne i kompletnu dokumentaciju o donošenju odluka. Stoga je revizijom ustanovljeno da glavni procesi upravljanja penzijskim šemama nisu u potpunosti integrisani u Informacioni sistem penzijskih šema (SI).

Ova situacija je nastala zbog tehničkih ograničenja postojećeg sistema, koji je prvobitno razvijen samo za nekoliko penzijskih šema i nije predviđao proširenje ili potpunu integraciju drugih procesa. Iz tog razloga, neke od penzijskih šema i funkcionalnosti su razvijene u odvojenim oblicima u programu Microsoft Access, koji ne pružaju integrisane module za automatski prenos podataka i elektronsko dokumentovanje odluka odbora. Pored toga, organizacioni faktori, uključujući nedostatak pristupa odbora sistemu i privremeno angažovanje nekih zaposlenih, doprineli su nepotpunoj integraciji procesa donošenja odluka u informacioni sistem.

Nedostatak elektronske integracije i manuelnog evidentiranja podataka povećava rizik od nedoslednosti i grešaka u obradi zahteva, gubitka, oštećenja ili manipulacije dokumentacijom i potkopava sledljivost, transparentnost i pouzdanost procesa upravljanja penzijama. Ova situacija otežava nadzor i reviziju naknadnih odluka, povećava rizik od nejednakog tretmana podnosilaca zahteva i može prouzrokovati finansijsku štetu i podnosiocima zahteva i državi.

11. Nedostatak mehanizama za proveru penzijskih beneficija iz drugih zemalja

Transakcije aplikacije moraju se izvršiti u skladu sa očekivanim ponašanjem, osiguravajući da podnosilac zahteva predstavi dokaz da nije korisnik penzije iz bilo koje od zemalja sa kojima Kosovo nema sporazum, u skladu sa zakonskim propisima i drugim podzakonskim aktima koji se odnose na penzijske šeme. 25

Tokom procesa obrade podataka o aplikaciji za penziju, naišli smo da ako korisnik prima penziju u drugim zemljama u sistemu, ne postoji kriterijum za verifikaciju. Štaviše, u procesu podnošenja zahteva za penziju, pored standardne dokumentacije koju zahteva važeće zakonodavstvo, podnosioci zahteva nisu dužni da dostave

25 Zakon br. 08/L-248 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-131 o državnim penzijskim sistemima ; Administrativno uputstvo MFRT br. 03/2022; Administrativno uputstvo (MRSZ) br. 09/2015; Uredba (MFRT) br. 01/2025; Uredba (VRK) br. 23/2024;

dokaze koji dokazuju da nisu korisnici penzije iz bilo koje druge zemlje, posebno iz zemalja sa kojima Republika Kosovo ima međunarodni sporazum o koordinaciji penzijskih šema , a još manje sa onima sa kojima nema sporazuma, iako je to naglašeno u kriterijumima za primanje penzija u podzakonskim aktima.

Odsustvo ovog kriterijuma je primećeno kako u proceduralnom aspektu, tako i u elektronskom sistemu, u dokumentaciji za prijavu nije identifikovan eksplicitni zahtev za prijavu ili dokaz o penzijskim davanjima van Kosova. Sistem koji podržava administraciju penzija ne sadrži kontrole ili polja posvećena evidentiranju i verifikaciji ovih informacija.

Do ove situacije je došlo zbog nemogućnosti sistematske provere statusa podnosilaca zahteva u vezi sa penzijskim beneficijama van Republike Kosovo. Dok, za osnovnu starosnu penziju, smanjenje rizika opravdavaju proverom prebivališta - obaveštenje svakih 6 meseci.

Kao rezultat nedostatka efikasne verifikacije, postoji rizik da određena lica mogu imati koristi od penzijskih šema na Kosovu dok istovremeno primaju penzije iz drugih zemalja, što je u suprotnosti sa zakonskim kriterijumima. Ova situacija povećava rizik od nepravednih isplata i može prouzrokovati finansijske gubitke za javni budžet.

12. Nedostatak prethodne verifikacije statusa bankovnih računa kod izlaznih kontrola

*Ministarstvo treba da ima procedure kojima se osigurava da se potpunost i tačnost rezultata aplikacije procene pre nego što se rezultat koristi za dalju obradu, uključujući obradu od strane krajnjeg korisnika; da se rezultat aplikacije može pratiti; da se rezultat pregleda radi razumnosti i tačnosti; da su provere potpunosti i tačnosti efikasne.*²⁶

26 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole rezultata.

Penzijski sistem za šeme razvijene u programu Microsoft Access ne proverava bankovne račune penzionera pre izvršenja isplata. Stoga, u slučajevima kada bankovni računi nisu aktivni ili nisu ispravni, građanin ne može primiti isplaćenu penziju dok se ne žali i ne objasni razlog za povraćaj sredstava i njihovo neprimanje.

Analizirane su isplate izvršene u Prizrenskom regionu za poslednjih 6 meseci 2025. godine i testirano je nekoliko uzoraka, iz kojih smo primetili da je sistem dozvolio izvršenje isplate na zatvoreni bankovni račun. Banka je vratila sredstva nakon izvršenja, a građanin nije primio sredstva dok se nije žalio i broj njegovog računa nije manuelno ispravljen.

Do toga je došlo zato što penzijski sistem nema tačnu automatsku verifikaciju računa, a podaci o računima nisu povezani sa odgovarajućim građaninom, jer ne postoje mehanizmi za automatsku verifikaciju bankovnih računa korisnika pre izvršenja isplata. Kao rezultat toga, sve greške ili zatvoreni računi se ne identifikuju unapred, što primorava službenike da manuelno ispravljaju podatke tek nakon što se građanin požali.

Kao rezultat toga, građanin kasno prima penziju i ako ne podnese žalbu, može je uopšte i ne dobiti.

13. Nepoštovanje praksi bezbednosti informacija za upravljanje lozinkama

Podaci aplikacije moraju biti zaštićeni u skladu sa bezbednosnim standardima i priručnikom za IT reviziju . Efikasne logičke i fizičke kontrole pristupa, kako je definisano u domenu bezbednosti informacija , moraju biti implementirane kako bi se osigurala autentifikacija, ovlašćenje i praćenje pristupa . ²⁷

Integrisani informacioni sistem (SII) ne obezbeđuje složenost lozinki. Tokom terenskog rada sa službenicima Odeljenja za penzije, u okviru regionalnih kancelarija u Prištini, utvrđeno je da službenici koriste jednostavne lozinke i da sistem ne obavezuje da menjaju svoje lozinke.

27 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, Kontrole bezbednosti aplikacija.

Iz provera sprovedenih sa administratorima baze podataka, jasno je uočeno da su korišćene lozinke bile jednostavne, da nije implementirana politika bezbednosti lozinki, a štaviše, nisu bile kriptovane, te stoga imaju nedovoljan nivo bezbednosti.

Ova situacija je nastala zbog nedostatka implementacije jasne i obavezne politike za upravljanje i složenost lozinki za penzijski sistem, kao i nedostatka tehničkih mehanizama za kriptovanje i sprovođenje složenosti lozinki. Takođe, postoji nedostatak svesti među službenicima o važnosti bezbednosti informacija i individualne odgovornosti prilikom korišćenja ličnih akreditiva.

Kao rezultat upotrebe jednostavnih lozinki i nedostatka mehanizama zaštite kao što je kriptovanje, rizik od neovlašćenog pristupa sistemu, zloupotrebe ili manipulacije podacima i gubitka integriteta informacija značajno se povećava. Ova situacija otežava identifikaciju individualne odgovornosti za radnje izvršene u sistemu, jer postoji rizik da slučajeve mogu obrađivati različite osobe pod istim kredencijalima. Kao rezultat toga, mogu nastati nepravilnosti u rešavanju slučajeva, kašnjenja u uslugama, kršenje pouzdanosti institucionalnih procesa, kao i pravni i administrativni rizik za instituciju.

14. Nedostaci u praćenju aktivnosti u sistemima i bazi podataka

*Za podatke u informacionim sistemima, moraju postojati revizijski tragovi koji registruju izmene (uređivanja), zaobilaženja kontrola i evidencije autorizacije za kritične transakcije; ovi revizijski tragovi moraju se periodično pregledati kako bi se pratile neuobičajene aktivnosti; revizijski tragovi moraju biti adekvatno održavani i zaštićeni; i svakoj transakciji mora biti dodeljen jedinstveni i sekvencijalni identifikacioni broj.*²⁸

*Organizacije treba da obezbede praćenje aktivnosti administratora putem logova i evidencije zahteva za tehničku podršku.*²⁹

28 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, Kontrole bezbednosti aplikacija.

29 ISO/IEC 27001 – kontrola za upravljanje pristupom i evidentiranje administrativnih aktivnosti.

COBIT – DSS05 i DSS06 procesi za upravljanje bezbednošću i kontrolu IT operacija.

U Integrisanom informacionom sistemu (SII) razvijeno je samo vođenje tragova za aktivnosti jednostavnih korisnika (registracija, uređivanje, odobravanje službenika), ali ne i za administratore (IT službenike za radnje systemske administracije, uključujući administraciju baze podataka).

Trenutni sistemi za upravljanje penzijskim šemama u MRPVOR (SII, Microsoft Access i njihove baze podataka) onemogućavaju praćenje tragova aktivnosti administratorskih naloga, u slučaju bilo kakve promene u sistemu ili promene u bazi podataka. U SII sistemu, ovu funkcionalnost nije razvila kompanija koja je razvila sistem, iako je ugovor predviđao razvoj ovog modula i pripremu serverskog loga za odvojeno skladištenje ovih aktivnosti. U ovom slučaju, ove aktivnosti ostaju neidentifikovane i ne može se utvrditi koje radnje i promene se sprovode u sistemu i podacima od strane pristupa sa administratorskom ulogom. Stoga, iz analiziranih tragova, primećujemo da postoje samo tragovi aktivnosti jednostavnih korisnika, ali ne i onih sa administratorskim privilegijama.

Pored toga, 10 drugih šema koje su razvijene u Microsoft Access obrascima uopšte ne omogućavaju praćenje, tako da se tragovi korisničkih aktivnosti ne mogu identifikovati ni za jednu od kategorija korisnika.

Ali, što je još važnije, nema traga korisničkih aktivnosti ni za jednu šemu sa administratorskom ulogom u bazi podataka, u kojoj administratori imaju potpun pristup administraciji, registraciji, uređivanju i brisanju.

Nedostaci u implementaciji ugovora su takode ostavili modul za praćenje i poseban server za evidenciju nerazvijenim od ranih faza razvoja penzijskog sistema. Štaviše, razvoj u programu Microsoft Access je ograničio mogućnost održavanja praćenja.

Nedostatak mogućnosti praćenja aktivnosti administratora povećava rizik od neovlašćenih izmena sistema i baze podataka, bez mogućnosti identifikacije odgovorne osobe. Ova situacija slabi unutrašnju kontrolu, smanjuje odgovornost i onemogućava efikasnu istragu u slučaju bezbednosnih incidenata, manipulacije podacima ili sistemskih grešaka. Štaviše, kada su sami sistemski administratori istovremeno i administratori baza podataka i programeri Access obrazaca, kao i da imaju pristup za izvršavanje u sistemu prema zahtevima službenika i izvršavanje plaćanja, pripremaju obrasce u Excel-u za plaćanje radi slanja Trezoru, ovo može uticati na namerne ili nenamerne greške službenika i njihovu neidentifikaciju.

15. Nedostatak plana za rezervnu kopiju, kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe

Aplikacija mora imati dokumentovani plan oporavka od katastrofe, uključujući bezbedne mehanizme za pravljenje rezervnih kopija i oporavak, prema domenu na PVB/PRF. Planovi bezbednosti i oporavka moraju se redovno testirati kako bi se osigurao kontinuitet poslovanja i zaštita informacija.³⁰

IT službenici u Odeljenju za penzije redovno prave rezervne kopije, ali MFRT - MRPVOR nije razvilo politiku pravljenja rezervnih kopija i oporavka od katastrofe, stoga ne postoji plan za vraćanje podataka i sistema u slučaju gubitka podataka usled katastrofa. Rezervna kopija podataka SII se vrši automatski i svakodnevno, u centralnoj infrastrukturi gde se nalazi i penzijski sistem u Agenciji za informaciono društvo (AID).

Stoga je rešenje za kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe za penzijski sistem povezano sa rešenjem koje će AID ponuditi svim institucijama.

Razlog za nedostatak plana povezan je sa nedostatkom tehničkog rešenja. Iako bi trebalo da postoji plan i za postojeće rešenje za vraćanje rezervne kopije i vreme prekida i funkcionalnosti sistema.

Ali u odsustvu tehničkog rešenja, nisu čak ni izradili plan za oporavak od katastrofe, jer je planirano da se uspostavi Centar za oporavak od katastrofe za sve institucije od strane AID-a .

Nedostatak plana za kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe ostavlja Integrisani informacioni sistem (SII) izloženim kritičnim prekidima i gubitku podataka. U slučaju neočekivanog incidenta, kao što je kvar servera, sajber napad ili prirodna katastrofa, ne postoji dokumentovan i testiran mehanizam za brz oporavak rada, što ugrožava kontinuirano funkcionisanje sistema i bezbednost informacija.

30 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, Kontrole bezbednosti aplikacije.

IN
C
C
U
L
K
A
N

04

4. Zaključci

Revizija je utvrdila da Integrirani informacijski sistem za penzijske šeme i povezane aplikacije ne funkcioniraju u potpunosti efikasno za administriranje penzijskih šema i ne pružaju u potpunosti tačne podatke i digitalizovane usluge u realnom vremenu građanima. Integrirani informacijski sistem (SII) za penzijske šeme igra ključnu ulogu u administriranju značajnog javnog budžeta i u ostvarivanju prava građana na penzije. Međutim, identifikovane slabosti u razvoju, upravljanju i radu sistema, nedostatak potpune integracije i digitalizacije podataka i procesa, kao i nedovoljne kontrole aplikacija i bezbednosti, negativno utiču na integritet podataka i efikasnost procesa. Kao rezultat toga, povećan je rizik od kašnjenja u obradi zahteva, grešaka u beneficijama, nejednakog tretmana korisnika i kršenja prava građana.

Nabavka i razvoj

Razvoj Integriranog informacionog sistema (IIS) nije sproveden u skladu sa početnim ciljevima i zahtevima, što je rezultiralo delimičnom implementacijom i fragmentiranim razvojem modula. Zbog nedostatka jasne strukture upravljanja ugovorima i nadzora, kao i dobro definisanih odgovornosti, došlo je do odstupanja od početnih specifikacija i nedostatka efikasnih korektivnih mehanizama.

Takođe, nedostatak potpune migracije podataka u jedinstveni centralni sistem i nedostatak digitalizacije dokumentacije doveli su do toga da upravljanje podacima ostane fragmentirano i neefikasno, što otežava proveru radnog iskustva penzionera i utiče na pravedno i blagovremeno ostvarivanje penzijskih davanja, zbog nedostatka sprovođenja ugovora i nedostatka međuinstitucionalnih veza.

Ministarstvo nije obezbedilo održivi pristup razvoju i nadzoru sistema, jer je veliki deo šema razvijen u Microsoft Access formatima van centralnog sistema i bez odgovarajuće institucionalne kontrole. Štaviše, nedostatak vlasništva nad izvornim kodom i zavisnost od ekonomskog operatera ograničili su mogućnost održavanja, razvoja i prilagođavanja sistema institucionalnim potrebama.

Takođe, nedostaci u digitalizaciji i upravljanju arhivama uticali su na neefikasan pristup podacima, prouzrokujući kašnjenja, dodatne troškove i poteškoće za doprinosne penzionere u ostvarivanju svojih prava, zbog nedostatka prostora i njihove digitalizacije.

Kontrole aplikacija

Zbog nedostataka u kontrolama aplikacija i u funkcionalnosti trenutnih sistema, postoje nedostaci koji su značajno uticali na tačnost, potpunost i pouzdanost podataka, kao i na efikasnost procesa administriranja penzijskih šema. Sistem ne obezbeđuje automatsku validaciju podataka sa relevantnim registrima i oslanja se na manuelne kontrole, jer se podaci evidentiraju i obrađuju manuelno, što povećava rizik od grešaka i kašnjenja u isplatama, što je uticalo na smanjenu efikasnosti, kašnjenja i loš kvalitet usluga za korisnike šema.

Nedostatak integracije između sistema i njihov fragmentirani razvoj primorali su službenike da obavljaju manuelne procese i oslanjaju se na tehničke intervencije čak i za rutinske slučajeve, ograničavajući efikasnost i unutrašnju kontrolu. Procesi na platformi e-Kosova nisu efikasno razvijeni, stoga ne garantuju tačno prikupljanje podataka i potpunu obradu aplikacija.

Proces registracije i kategorizacije aplikacija nije dovoljno automatizovan, jer se podaci manuelno evidentiraju u više sistema, a dokumentacija nije digitalizovana, što ugrožava integritet i doslednost podataka.

Ostale slabosti uključuju nedostatak mehanizama za proveru beneficija iz drugih zemalja, nedostatak mogućnosti praćenja odluka komisije i nedostatak automatske verifikacije bankovnih računa, što povećava rizik od pogrešnih isplata, nepravednih beneficija i nepotpune primene zakonskih zahteva.

Sa aspekta bezbednosti, upotreba nesigurnih lozinki, zbog nedostatka mehanizama za kriptovanje i politika složenosti, kao i nedostatak praćenja aktivnosti, posebno onih administratorskih naloga, i nesprovođenje log-servera za evidentiranje, izlažu sistem riziku od neovlašćenog pristupa, manipulacije podacima i gubitka integriteta informacija.

Takođe, nedostatak dokumentovanih politika i procedura za pravljenje rezervnih kopija-*backup*, kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe ukazuje na slabosti u upravljanju rizicima i obezbeđivanju održivosti sistemskih operacija.

PREPWORK

05

5. Preporuke

Preporuke za Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata i Ministarstvo finansija, kao i za Državnu agenciju arhiva Kosova.

1. **Migracija podataka u centralizovanu bazu podataka.** Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata (MRPVOR) treba da izradi i sprovede detaljan akcioni plan za završetak migracije istorijskih podataka u centralnu bazu podataka o penzijama kroz digitalizaciju dokumentacije i povezivanje sa sistemom Državne agencije za arhive Kosova za obezbeđivanje podataka o doprinosnim penzijama.
 - 1.1. Takođe bi trebalo da ojača mehanizme za nadgledanje projekata informacionih tehnologija kako bi se osiguralo da se ugovorni zahtevi u potpunosti realizuju.
2. **Potpuna implementacija modula predviđenih za razvoj SII .** MRPVOR treba da obezbedi strukturiran i centralizovan pristup upravljanju IT projektima, uspostavljajući jasan mehanizam za upravljanje zahtevima prema prioritetima i kompletnu dokumentaciju procesa prijema i obavljenih poslova.
3. **Ujedinjene sistema za penzijske šeme.** MRPVOR, u saradnji sa MF-om, treba da nastavi razvoj centralnog sistema za integraciju svih penzijskih šema, jačanjem IT kontrole, definišući odgovornosti i adekvatnu komunikaciju između IT jedinice i menadžmenta radi efikasnijeg razvoja i upravljanja sistemima.
4. **Izvorni kod i kontinuitet sistema.** MRPVOR treba da ojača proces planiranja i upravljanja IT projektima, uključujući detaljnu analizu tehničkih i ugovornih rizika pre potpisivanja ugovora, kako bi se osiguralo da se u budućnosti ne stvaraju situacije zavisnosti od trećih strana i da se garantuje vlasništvo nad izvornim kodom i institucionalna kontrola nad kritičnim sistemima.
5. **Međuinstitucionalno upravljanje arhiviranim podacima o doprinosnim penzijama.** Državna agencija za arhive Kosova trebalo bi da ubrza proces potpunog prenosa arhivske dokumentacije

o doprinosnim penzijama iz Kosovske agencije za privatizaciju, uključujući i završetak prenosa arhiva iz regiona Prištine i Gnjilana.

5.1. Paralelno, potrebno je nastaviti sa potpunom digitalizacijom arhivske građe, posebno dosijea bivših društvenih preduzeća, kako bi se stvorio kompletan elektronski sistem dostupan institucijama i građanima.

5.2. Pored toga, trebalo bi ojačati međuinstitucionalnu koordinaciju između DAAK i MRPVOR, kako bi se stvorila veza između podataka o penzijama dostupnih institucijama i građanima.

6. **Validacija ulaznih podataka u penzijskom sistemu.** MRPVOR trebalo bi da obezbedi modernizaciju penzijskog sistema i stvaranje automatskih veza sa sistemom Agencije za civilnu registraciju i bankarskim institucijama, tako da se validacija identiteta, **životnog** statusa i bankarskih podataka vrši u realnom vremenu tokom registracije i pre izvršenja isplata, eliminišući manuelne intervencije.
7. **Registracija potvrde o javljanju svakih šest meseci za penziju.** MRPVOR treba da uspostavi obavezne kontrole u sistemu za tačnu registraciju potvrda za javljanje penzionera svakih 6 meseci i da obezbedi automatsko povezivanje sa relevantnim državnim sistemima za proveru životnog statusa i prebivališta korisnika.
8. **Provera između penzijskih šema.** MRPVOR treba da kreira jedinstvenu centralnu bazu podataka za sve penzijske šeme i da uspostavi automatske provere u sistemu tokom registracije, kako bi se u realnom vremenu proverilo da li je građanin korisnik neke druge šeme, eliminišući ručne provere i povećavajući tačnost procesa.
9. **Aplikacije na platformi e-Kosova.** MRPVOR i MF treba u saradnji sa AID-om, da pregledaju i poboljšaju elektronske obrasce na platformi e-Kosova kako bi se osiguralo da su svi potrebni podaci i dokumenti pravilno popunjeni pre podnošenja aplikacije, kao i da razviju i implementiraju jasnu proceduru za upravljanje i odobravanje pristupa odgovornim službenicima.
10. **Obrada podataka za penzijske šeme.** MRPVOR treba da obezbedi potpunu integraciju svih penzijskih šema u okviru Informacionog sistema penzijskih šema (SII), eliminišući upotrebu odvojenih obrazaca u programu Microsoft Access.

- 10.1. Elektronske evidencije za donošenje odluka penzijskih komisija. Ministarstvo finansija, šuma i držanja treba da razvije i implementira funkcionalnosti u penzijskom sistemu za elektronsko evidentiranje i upravljanje odlukama odbora, uključujući dokaze o odluci, datumu, obrazloženju i članovima odbora, kako bi se povećala transparentnost, sledljivost i pouzdanost procesa promene penzijske kategorije.
11. **Mehanizmi za proveru penzijskih beneficija iz drugih zemalja.** MRPVOR treba da uspostavi mehanizam za deklarisanje i proveru penzijskih davanja u inostranstvu, uključujući ovaj zahtev i u administrativne postupke i u Informacioni sistem penzijskih šema (SII), kako je predviđeno kriterijumima predviđenim važećim zakonodavstvom.
12. **Kontrole izlaska iz aplikacije za verifikaciju podataka penzijskih šema.** MRPVOR treba da uspostavi obavezne mehanizme za verifikaciju bankovnih računa korisnika pre izvršenja isplata, obezbeđujući direktnu povezanost između Ujedinjenog informacionog sistema za sve penzijske šeme i bankarskih institucija putem automatizovanih interfejsa (API). Ova povezanost treba da omogući validaciju tačnosti i aktivnog statusa bankovnih računa u realnom vremenu.
13. **Prakse bezbednosti informacija za upravljanje lozinkama.** MRPVOR treba da uspostavi i sprovede politiku za upravljanje lozinkama u Jedinstvenom informacionom sistemu za sve penzijske šeme, uključujući zahteve za minimalnu složenost (dužina, kombinacija slova, brojeva i simbola), periodični rok trajanja i zabranu ponovne upotrebe lozinki.
 - 13.1. paralelno treba implementirati tehničke mehanizme koji obezbeđuju kriptovanje lozinki i sprovođenje ovih pravila na nivou sistema. S obzirom na ograničenja postojećeg sistema, Ministarstvo treba da preduzme mere za modernizaciju i zamenu zastarelih komponenti razvijenih u programu Microsoft Access, kako bi se povećao nivo bezbednosti.
 - 13.2. Takođe, treba redovno sprovoditi aktivnosti podizanja svesti i obuke službenika o bezbednosti informacija i bezbednom korišćenju kredencijala, kako bi se smanjio rizik od neovlašćenog pristupa i mogućnost zloupotrebe sistema.
14. **Praćenje aktivnosti u sistemima i bazi podataka.** MRPVOR treba da obezbedi potpunu implementaciju mehanizama za evidentiranje i

praćenje revizorskih tragova za sve nivoe korisnika, uključujući korisnike sa administratorskim privilegijama, u Ujedinjenim informacionom sistemu za sve penzijske šeme i u svim sistemima za podršku - bazama podataka. Konkretno, trebalo bi razviti i pustiti u rad namenski modul za reviziju i server za evidenciju aktivnosti za bezbedno i nepromenljivo evidentiranje aktivnosti.

14.1. Takođe, treba uspostaviti redovne procedure za praćenje i pregled ovih staza, a odgovornosti za nadgledanje administrativnih aktivnosti treba jasno definisati.

15. **Plan za pravljenje rezervnih kopija, kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe.** MRPVOR treba da razvije i odobri sveobuhvatnu politiku za pravljenje rezervnih kopija, kontinuitet poslovanja i oporavak od katastrofe, koja treba da obuhvati i trenutno okruženje integrisanog informacionog sistema (SII). Ova politika treba da uključuje jasne procedure za oporavak podataka, definiciju maksimalno dozvoljenog vremena prekida i gubitka podataka, kao i institucionalne odgovornosti za upravljanje incidentima.

15.1. Takođe, MRPVOR treba da izradi i redovno testira operativni plan za oporavak od katastrofe, kako bi se osiguralo brzo funkcionisanje sistema i kontinuitet usluga u slučaju prekida ili gubitka podataka.

Dodatak I. Dizajn revizije

Oblasti sa rizikom i pokazatelji problema revizije i materijalnost

Značaj postojanja penzijskih šema leži u činjenici da one garantuju socijalnu inkluziju i socijalnu pravdu, pružajući građanima podršku prilagođenu njihovim potrebama. One osiguravaju da nijedna ranjiva grupa – kao što su starije osobe, osobe sa posebnim potrebama, veterani ili bivši radnici u važnim sektorima – ne ostane bez podrške. Ove šeme čine važan deo sistema socijalne zaštite na Kosovu i doprinose ekonomskoj i ljudskoj stabilnosti zemlje.

Stoga, za ovu kategoriju, Republika Kosovo svake godine izdvaja državni budžet vredan preko 400 miliona € .

Tokom faze prethodne studije, nakon razmatranja dokumenata MFRT o IT sistemima i procesima penzijskih šema, obavili smo intervju sa odgovornim službenicima i upoznali se sa procesom u regionalnoj kancelariji. Iz ove analize smo utvrdili da se, uprkos naporima da se digitalizuju penzijske šeme i procesi, MFRT i dalje suočava sa nekoliko važnih izazova, kao što su:

- Nedostatak ujedinjenog sistema za 13 penzijskih šema, jer su 2010. godine razvili veb aplikaciju samo za 3 šeme i ona nikada nije nadograđena niti se održava. Stoga je razvoj u elektronskom obliku za ostale šeme obavljen putem MS Access-a čuvanjem podataka penzijskih šema u tabelarnom obliku . Ovakva organizacija podataka otežava sinhronizaciju podataka za sve penzijske šeme istovremeno.
- Nedostatak digitalizovanih podataka prouzrokuje kašnjenja i takođe onemogućava primanje doprinosne penzije u slučaju nedostatka dokaznih dokumenata. MFRT ima digitalni sistem koji je razvijen pre 90-ih (M4), ali ovaj sistem nema kompletne podatke. Većina podataka je u fizičkim knjigama, ali su distribuirani u regionalnim kancelarijama, a značajan deo dokumenata za javna preduzeća nalazi se u Kosovskoj agenciji za privatizaciju.

- Nedostatak međusobnih veza i validacije podataka sa drugim sistemima i bazama podataka. MFRT manuelno razmenjuje podatke sa drugim institucijama. Slučajevi registracije smrti, prebivališta su neki od problema sa kojima se MFRT suočava kao rezultat nedostatka međusobnih veza.

Pored ovih nedostataka, primili smo i preporuke i pitanja identifikovana u izveštaju o reviziji godišnjih finansijskih izveštaja MFRT za 2024. godinu koju je sproveda NKR³¹ a koji se odnose na registraciju smrtnih slučajeva, takođe, za doprinosne penzije, pregledali smo i izveštaj Ombudsmana³².

Pregled indikatora problema identifikovanih iz različitih izvora, održani sastanci sa licima odgovornim za identifikovanje problema u vezi sa penzijskim sistemom, kao i naše procene zasnovane na Priručniku za aktivnu IT³³ reviziju Identifikacija najrizičnijih oblasti iz primljene dokumentacije ukazuje nam na glavni problem: penzijski sistem ima nedostatke u razvoju elektronskih procesa i digitalizaciji i objedinjavanju podataka, kao i kontroli aplikacija.

31 Izveštaj o reviziji godišnjih finansijskih izveštaja Ministarstva finansija, rada i transfera za 2024. (2025.) godinu.

32 Izveštaj sa preporukama po službenoj dužnosti br. 235/2018, u vezi sa kategorijom građana koji su radili pre 1999. godine i ne koriste starosnu doprinosnu penziju jer ne ispunjavaju kriterijum od 15 godina penzijskog staža kao rezultat diskriminatornog otpuštanja sa posla.

33 Aktivni priručnik za reviziju - je platforma koju su razvili ITWG/EUROSAI i WGITA/INTOSAI, a koristi se za identifikaciju najrizičnijih oblasti, definisanje pitanja, kriterijuma i metodologije rada tokom procesa IT revizije.

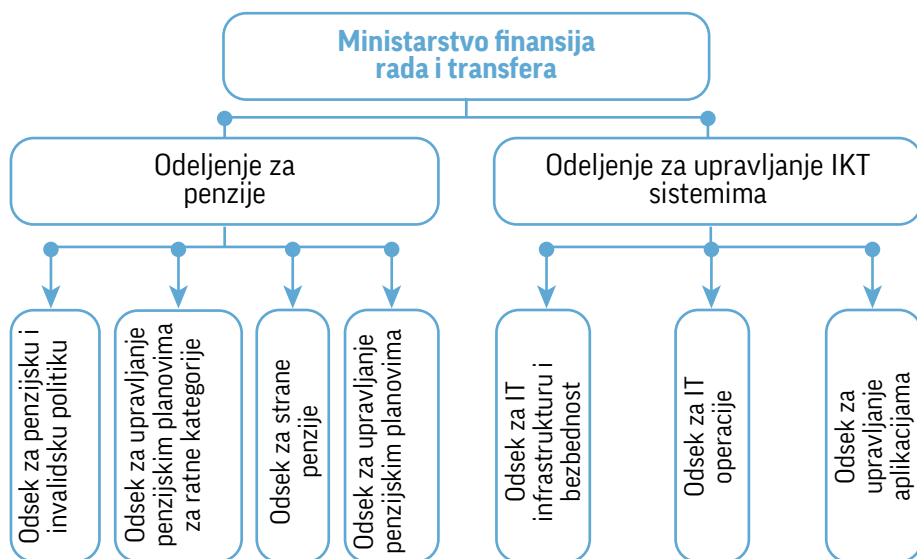
Opis sistema

1.1 Ministarstvo finansija, rada i transfera

Ministarstvo finansija, rada i transfera (MFRT), sada Ministarstvo rada, porodice i vrednosti oslobodilačkog rata (MRPVOR), ima misiju da razvija i sprovodi javne politike u oblasti javnih finansija, rada i socijalne zaštite, kroz upravljanje finansijskim resursima u funkciji održivog razvoja, zapošljavanja i socijalne zaštite građana Republike Kosovo. Organizaciona struktura Ministarstva je sledeća: Kabinet ministra, Kancelarija generalnog sekretara, Odeljenja i odeljenja.

U okviru Ministarstva finansija i budžeta postoji 18 odeljenja. Za upravljanje penzijskim šemama, nadležna odeljenja su Odeljenje za penzije i Odeljenje za upravljanje informacionim sistemima. To smo predstavili na slici ispod.

Slika 1. Odeljenja i odeljenja odgovorna za administraciju penzija i informacioni sistem MFRT-a

1.1.1 Odeljenje za penzije

Misija Odeljenja za penzije je da izrađuje javne politike za ostvarivanje penzijskih prava i drugih davanja iz penzijskog i invalidskog osiguranja, uključujući i ratne veterane, kao i koordinaciju i sprovođenje državno finansiranih penzijskih šema, preko svojih lokalnih ogranaka.

Dužnosti i odgovornosti Odeljenja za penzije su:

- Razvija politike za penzijski, invalidski i sistem za ratne veterane;
- Razvija politike penzijskog sistema u skladu sa međunarodnim standardima;
- Obezbeđuje održiv dugoročni penzijski i invalidski sistem, radi veće ekonomske sigurnosti korisnika penzijskih i invalidskih prava, invalida, kao i kategorija koje su izašle iz rata;
- Razvija analize, dugoročne finansijske projekcije i programe kao stručnu osnovu za definisanje i sprovođenje politike penzijskog i invalidskog osiguranja;
- Neposredno nadzire sprovođenje normativnih akata iz delokruga Odeljenja i rad lokalnih ogranaka;
- Vodi postupke za povraćaj sredstava povučenih za period tokom kojeg beneficije iz šeme nije bilo u skladu sa važećim zakonskim propisima;
- Upravlja penzijske i invalidske šeme, uključujući penzijske šeme za ratne veterane, kako je definisano važećim relevantnim zakonodavstvom;
- Koordinira planiranje i upravljanje budžetom za penzije i druge beneficije;
- Upravlja isplatama penzija korisnicima iz penzijskih i invalidskih šema;
- Upravlja i održava evidenciju i statistiku za isplate penzija korisnicima iz penzijskih i invalidskih šema.
- Obezbeđuje sprovođenje procedura za ostvarivanje penzijskih prava za građane Kosova koji su radili u inostranstvu i obrnuto;
- Vodi dokumentaciju za sve troškove vezane za raspodelu penzija;
- Izrađuje redovne periodične izveštaje u oblasti penzija;
- Prati sprovođenje strategija i akcionih planova.

U okviru odeljenja spadaju sledeći odseci:

- Odsek za penzijske i invalidske politike;
- Odsek za strane penzije;
- Odsek za upravljanje penzijskim šemama; i
- Odsek za upravljanje penzijskim šemama za ratne kategorije.

Odsek za upravljanje penzijskim šemama

Penzijskih šema su:

- Administrira sve penzijske šeme u skladu sa važećim zakonodavstvom;
- Administrira, upravlja i koordinira aktivnosti sa penzijskim kancelarijama, kao lokalnim ograncima Ministarstva;
- Upravlja i vodi evidenciju registra isplata penzijskih šema, u skladu sa važećim zakonodavstvom;
- Obezbeđuje otvaranje bankovnih računa za korisnike penzijskih šema;
- Obezbeđuje sprovođenje sporazuma i ugovora sa komercijalnim bankama ili drugim mikrofinansijskim institucijama za realizaciju isplata penzija.

1.1.2 Odeljenje za upravljanje informaciono-tehnološkim sistemima

Odeljenje za upravljanje informaciono-tehnološkim sistemima ima kao misiju da planira, razvija, administrira, prati, održava i implementira efikasne i efektivne informaciono-tehnološke usluge za ministarstvo, kroz saradnju i koordinaciju sa internim i eksternim institucijama.

U okviru odeljenja spadaju sledeći odseci:

- Odsek za IT infrastrukturu i bezbednost;
- Odsek za IT operacije; i
- Odsek za upravljanje aplikacijama.

Odsek za upravljanje aplikacijama

Dužnosti i odgovornosti Odseka za upravljanje aplikacijama su:

- Upravlja zahtevima za razvoj, unapređenje, administriranje i modifikaciju radnih aplikacija i rešavanje problema sa aplikacijama
- Priprema i ažurira tehničku dokumentaciju (tehničke specifikacije) za razvoj, administriranje i održavanje svih softverskih aplikacija;
- Organizuje i održava ažuriranu tehničku dokumentaciju za sve operativne radne aplikacije;
- Upravlja timom koji podržava aplikacije za rad;
- Saraduje sa poslovnom grupom za aplikacije kako bi identifikovao oblasti za poboljšanje, dizajn, administriranje i razvoj novih aplikacija;
- Određuje zahteve IT infrastrukture tokom razvoja novih poslovnih aplikacija ili poboljšanja ili unapređenja postojećih aplikacija;
- Definiše standarde za tehnološke platforme za radne aplikacije i arhitekturu radnih aplikacija, u skladu sa arhitektonskim modelom organizacije;
- Istražuje i pokreće inovacije, u vezi sa aplikacijama rada, u skladu sa ciljevima i zadacima rada;
- Istražuje, planira i predlaže rešenja za integrisane sisteme na osnovu potreba rada, za razmenu podataka i interoperabilnost sistema;
- Planira, upravlja i administrira sve nove, poboljšane ili zamenske aplikacije za: dizajn, razvoj/izvršenje i implementaciju;
- Vršiti detaljno testiranje novih aplikacija/novih funkcija ili izmena postojećih, pre implementacije u saradnji sa preduzećem;
- Razvija i održava ažurirane procedure i politike u vezi sa prijavama za posao u Ministarstvu;
- Određuje godišnje budžetske zahteve za aplikacije rada;
- Obezbeđuje korišćenje IT sistema kroz identifikaciju i organizovanje obuke za korisnike IT sistema, kao i pripremu i ažuriranje priručnika i tehničkih vodiča za korisnike sistema;

- Upravlja pristupom izvornom kodu za razvijene i održavane sisteme u Odeljenju za aplikacije i
- Upravlja razvojnim okruženjima, okruženjima testiranja i neposrednim okruženjima(live), kako je definisano međunarodnim standardima dobre prakse.

1.2 Kosovska agencija za privatizaciju (KAP)

Kosovska agencija za privatizaciju Kosova (u daljem tekstu „Agencija“) je nezavisno javno telo koje obavlja svoje funkcije i odgovornosti na potpuno autonoman način. Agencija ima punu pravnu sposobnost, posebno da zaključuje ugovore, stiče, drži ili prodaje imovinu, i ima sva ovlašćenja koja su svojstvena punom obavljanju dužnosti i ovlašćenja datih ovim zakonom; i da tuži i bude tužena u svoje ime.

Na osnovu sadržaja Zakona br. 04/L-034 o Kosovskoj agenciji za privatizaciju (KAP), odgovornosti Agencije u vezi sa arhiviranjem (arhiviranjem i skladištenjem) ličnih dosijea zaposlenih u privatizovanim preduzećima uključene su u okvir njenih obaveza za administriranje i upravljanje dokumentacijom preduzeća pod njenom nadležnošću.

Konkretno, KAP je zadužen za potpuno očuvanje, administriranje i upravljanje imovinom, dokumentima i podacima društvenih preduzeća tokom i nakon procesa privatizacije ili likvidacije.

Prema članu 18. Aneksa Zakona, Likvidacioni organ (koji je imenovao KAP) ima dužnost da:

- kreira i popunjava registar imovine i obaveza preduzeća,
- voditi i čuvati sve račune i poslovnu prepisku preduzeća,
- preuzeti, prikupiti i sačuvati sva relevantna dokumenta, uključujući i ona koja se odnose na radne odnose.

Dakle, KAP je institucija odgovorna za prikupljanje, čuvanje i arhiviranje lične dokumentacije zaposlenih u preduzećima koja su privatizovana ili su u procesu likvidacije, do konačne predaje ovih materijala Državnom arhivi Kosova ili nadležnom organu za čuvanje javnih dokumenata.

1.3 Državni arhiv Kosova

Državni arhiv Kosova (Državna agencija za arhive Kosova, DAAK) je državna institucija odgovorna za organizaciju, očuvanje i upravljanje dokumentarnim nasleđem u Republici Kosovo. On prima, evidentira, čuva i omogućava korišćenje arhivske građe u istraživačke, naučne, stručne i javne svrhe, u skladu sa nacionalnim i međunarodnim standardima.

Na osnovu Zakona br. 04/L-088 o državnim arhivima (kasnije zamenjenog Zakonom br. 08/L-111), Državna arhiva ima specifične dužnosti i odgovornosti u vezi sa arhiviranim dokumentima, a prema članu 13. ovog zakona, kadrovska dokumentacija društvenih preduzeća (koja su privatizovana) se takođe obrađuje:

- Prema Zakonu, institucije koje preuzimaju javna ovlašćenja, uključujući i pravna lica koja posluju javnim sredstvima, imaju zakonsku obavezu da stvaraju, čuvaju i dostave svoju arhivsku dokumentaciju nadležnom Arhivu.
- DAAK vodi, savetuje i pomaže institucijama (kreatorima fondova) u administriranju dokumenata: kako ih klasifikovati, evidentirati, čuvati i zaštititi od oštećenja, gubitka ili zloupotrebe.
- Arhiv usvaja listu kategorizacije za čuvanje dokumenata, kojom se određuje arhivska vrednost i rokovi za čuvanje i korišćenje.
- Za pristup arhivskoj građi, zakon predviđa pravila: nakon određenog vremenskog perioda (obično 30 godina), dokumenti se mogu staviti na raspolaganje za korišćenje, ali za dokumente koji sadrže lične podatke postoje posebni periodi (npr. 60 godina od trenutka nastanka ili do 10 godina nakon smrti fizičkog lica) radi zaštite privatnosti.

Na ovaj način, Državni arhiv Kosova osigurava da se kadrovski dosijeji društveno privatizovanih preduzeća čuvaju kao arhivska imovina, ali i da se ne izlažu bez kriterijuma, kombinujući javni pristup sa zaštitom ličnih podataka .

Oblasti revizije i revizorska pitanja

Da bismo odgovorili na cilj revizije, fokusirali smo se na oblast kontrole aplikacija, kao i na pitanja vezana za razvoj i nabavku, i odabirajući sledeće oblasti revizije :

1. Razvoj i nabavka

1.1. Razvoj i upravljanje zahtevima

2. Kontrole aplikacija

2.1. Kontrole pristupa

2.2. Kontrole obrade

2.3. Kontrole odlaznih podataka

2.4. Kontrole bezbednosti aplikacije

Pitanja revizije

Da bismo odgovorili na cilj revizije, postavili smo sledeća pitanja:

1. Da li sistem penzijskih šema ispunjava zahteve Ministarstva za potpunu digitalizaciju procesa?
2. Da li penzioni sistem pruža podatke u realnom vremenu?
3. Da li sistem penzijskih šema obezbeđuje integritet, validnost i pouzdanost podataka tokom celog ciklusa obrade transakcija?
4. Da li sistem penzijskih šema obezbeđuje da su generisane informacije potpune i tačne pre dalje upotrebe i da su pravilno zaštićene?
5. Da li validne podatke u sistem penzijskih šema unose samo ovlašćeni službenici?
6. Da li je sistemski informacija penzijskih šema adekvatno zaštićena od zloupotrebe?

Kriterijumi revizije

Kriterijumi korišćeni u ovoj reviziji proističu od aktivnog priručnika IT ³⁴ revizije , kao i iz zakona i podzakonskih akata koji su na snazi za penzijske šeme na Kosovu.

Da bi se procenilo da li razvoj integrisanog informacionog sistema za penzijske šeme ispunjava poslovne zahteve i potrebe za digitalizacijom procesa, utvrđeni su sledeći kriterijumi:

- MFRT analizira, određuje prioritete i upravlja zahtevima za razvoj sistema kako bi se osiguralo da se potrebe MFRT-a za digitalizacijom procesa isporuke penzijskog plana efikasno i optimalno zadovoljavaju.³⁵

Da bi se procenilo da li integrisani informacioni sistem za penzijske šeme ima mehanizme kontrole aplikacija koji omogućavaju potpunost, tačnost i bezbedan pristup informacionom sistemu, utvrđeni su sledeći kriterijumi:

- Pravila validacije u penzijskom sistemu treba da budu dobro osmišljena, dokumentovana i implementirana u interakciji ulaza; različite metode za unos podataka treba da budu dokumentovane; nevažeći podaci treba da budu odbačeni na odgovarajući način od strane aplikacije; kriterijumi validacije se ažuriraju na odgovarajući i ovlašćeni način; sveobuhvatne kontrole kao što su pravila registracije i ovlašćenja treba da postoje u slučaju mogućnosti prevazilaženja bitnih kontrola unosa; postoje odgovarajuće kontrole i dokumentacija za unose u aplikaciju.³⁶
- Transakcije aplikacije moraju se izvršiti u skladu sa očekivanim ponašanjem.³⁷ Na osnovu zakonskih propisa i drugih podzakonskih akata koji se odnose na penzijske šeme.³⁸

34 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija je proizvod radnih grupa EUROSAI za informacione tehnologije (WGITA) i razvojne inicijative INTOSAI (IDI) za definisanje pravila i standarda za reviziju informacionih tehnologija - u daljem tekstu Priručnik za reviziju informacionih tehnologija .

35 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija - informaciona i sajber bezbednost, razvoj i nabavka.

36 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole pristupa.

37 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole obrade.

38 Zakon br. 08/L-248 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-131 o državnim penzijskim sistemima ; Administrativno uputstvo MFRT br. 03/2022 ; Administrativno uputstvo (MRSZ) br. 09/2015 ; Uredba (MFRT) br. 01/2025 ; Uredba (VRK) br. 23/2024 ;

- MFRT mora imati procedure kojima se osigurava da se potpunost i tačnost rezultata aplikacije procenjuju pre nego što se rezultat koristi za dalju obradu, uključujući obradu od strane krajnjeg korisnika; da se rezultat aplikacije može pratiti; da se rezultat pregleda radi razumnosti i tačnosti; da su provere potpunosti i tačnosti efikasne.³⁹
- Podaci aplikacije treba da budu zaštićeni u skladu sa bezbednosnim standardima i priručnikom za IT reviziju. Efikasne logičke i fizičke kontrole pristupa, kako je definisano u domenu bezbednosti informacija, treba da budu implementirane kako bi se osigurala autentifikacija, autorizacija i praćenje pristupa. Aplikacija takođe treba da ima dokumentovani plan oporavka od katastrofe, uključujući bezbedne mehanizme za pravljenje rezervnih kopija i oporavak, kako je definisano u domenu PKP/POK. Planovi bezbednosti i oporavka treba redovno testirati kako bi se obezbedio kontinuitet poslovanja i zaštita informacija.⁴⁰

Delokrug revizije

Delokrug ove revizije obuhvata Ministarstvo finansija, rada i transfera, Odeljenje za penzije, u okviru ovog odeljenja su i regionalne kancelarije, od kojih će dve biti deo delokruga Prištine u fazi planiranja, a druga (Prizren) u glavnoj fazi izvršenja na terenu, kao i Odeljenje za upravljanje informaciono-tehnološkim sistemima u okviru MFRT-a. Takođe, u delokrug je i Kosovska agencija za privatizaciju zbog njene uloge u očuvanju i popisu dosijea zaposlenih u društvenim preduzećima Kosova gde je proces privatizacije vodila ova agencija, kao i Državni arhiv Kosova zbog njegove uloge u procesu arhiviranih dokumenata.

Fokus revizije je razvoj i kontrole aplikacije informaciono-tehnološkog sistema, Integrisanog informacionog sistema penzijskih šema. Revizija obuhvata period od 2024. do 2026. godine.

39 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, kontrole rezultata.

40 Priručnik za reviziju informacionih tehnologija – Kontrole aplikacija, Kontrole bezbednosti aplikacija.

Metodologija revizije

Da bismo odgovorili na pitanja revizije i u nameri da potkrepljujemo zaključke revizije, primenjujemo sledeću metodologiju:

- Pregledavanje i analiziranje ugovornih dokumenata. Početni ugovor za razvoj veb platforme penzijskog sistema. MFRT zahtevi (poslovna strana za razvoj funkcija), vladine odluke vezane za penzije. IT zahtevi vezani za razvoj i unapređenje sistema. Izveštaji o razvoju zahteva.
- Pregledavanje poslovnih zahteva i pravila za MFRT. Analiza vrsta ulaznih podataka. Zakonski zahtevi i zahtevi za usklađenost sa spoljnim propisima. Struktura međusobnih veza podataka sa drugim sistemima. Dijagrami toka sistema. Priručnici korisnika. Pravila verifikacije.

Verifikacije ako se implementiraju kontrole validacije za unos podataka, posmatranjem korisnika aplikacije tokom njihovih stvarnih radnji; analizom zapisa podataka sačuvanih u bazi podataka korišćenjem alata za reviziju.

Procene da li kriterijumi validacije i parametri ulaznih podataka odgovaraju poslovnim pravilima i sprovedite odbacivanje tipova unosa koji se ne podudaraju. Operatori baze podataka (kao što su *, = ili select) treba da budu zabranjeni kao validni unosi, jer se mogu koristiti za prekidanje ili preuzimanje informacija iz baze podataka.

Intervjuisanje menadžera da li kriterijumi i parametri validacije ulaznih podataka periodično pregledaju, potvrđuju i ažuriraju na ovlašćen i odgovarajući način.

Pregledavanje dijagrame toka sistema i sistemski kod i intervjuisati programere aplikacija ili administratore kako biste dobili informacije o interfejsima i kontrolama na njima.

- Pregledavanje dokumentacije penzijskog sistema. Poslovna pravila i zahtevi. Dijagram toka podataka. Lista transakcija velike vrednosti. Izvorni kod.

Pregledavanje tehničke dokumentaciju aplikacije da bi se proverili da li je primenljiva i prikladna za poslovne procese. Kada je potrebno, za kritične transakcije, pregledajte kod kako biste potvrdili da kontrole u

alatima i aplikacijama funkcionišu kako je projektovano. Ponovo obraditi reprezentativne uzorke kako bi se proverilo da li automatizovani alati funkcionišu kako je predviđeno.

- Pregledavanje spiskova lista /izveštaja. Uzorak elektronskog izlaza.

Analizirati liste svih elektronskih izlaza koji se ponovo koriste u aplikacijama krajnjih korisnika u regionima i penzijskim kancelarijama. Proveriti da li je elektronski izlaz testiran na potpunost i tačnost pre ponovne upotrebe i ponovne obrade. Analizirati ravnotežu i konzistentnost izlaza kako je utvrđeno dokumentovanim metodama. Izaberite reprezentativni uzorak elektronskog izlaza i pratite odabrane dokumente kroz proces kako biste osigurali da su potpunost i tačnost provereni pre nego što se izvrše dalje operacije. Ponovo obraditi testove potpunosti i tačnosti kako bi se proverili da li su efikasni. Pregledati da li svaki izlaz sadrži: naziv ili broj programa obrade; naslov ili opis; period obrade; ime i lokaciju korisnika; datum i vreme pripreme; bezbednosnu klasifikaciju.

- Pregledavanje tehničke dokumentacije Integrisanog informacionog sistema sa detaljima implementacije.

Pregledavanje dostupne dokumentacije softverskog / hardverskog rešenja i intervjuisanje IT tim MFRT - a za procenu njihovo razumevanje bezbednosnih mehanizama implementiranih u aplikaciji.

Relevantni dokumenti

Skupština i Vlada Kosova usvojile su zakone i administrativna uputstva koja definišu odgovornosti i proces funkcionisanja penzijskih šema u institucijama Republike Kosovo.

2.1 Zakoni

Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države zakonom se regulišu i definišu: osnovne starosne penzije, doprinosne starosne penzije, invalidske penzije, prevremene penzije, porodične penzije i penzije za invaliditet rada, kao penzije iz Prvog stuba koje finansira država.

Zakon br. 08/L-248 o izmenama i dopunama Zakona br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države

Svrha Zakona br. 08/L-248 o izmenama i dopunama Zakon br. 04/L-131 o penzijskim šemama finansiranim od države je sledeća:

- Ažuriranje osnovnog zakona o državno finansiranim penzijskim sistemima.
- Dodavanje definicije „stanovnika“, uz preciziranje da lice mora da boravi na Kosovu duže od 183 dana u bilo kom periodu od 12 meseci.
- Stvaranje novog sistema „delimična doprinosna penzija za starost“, za ljude koji su plaćali doprinose pre 1999. godine, ali nisu dostigli 15 godina radnog staža zbog nasilnih mera.

2.2 Administrativna uputstva

Administrativno uputstvo MFRT br. 03/2022 o izmeni i dopuni Administrativnog uputstva (MRSZ) br. 05/2015 o obaveštavanju, obustavi isplate i vraćanju sredstava u slučajevima zloupotrebe penzija

Svrha ovog Administrativnog uputstva je izmena i dopuna Administrativnog uputstva (MRSZ) br. 05/2015 o postupcima obaveštavanja, obustavi isplate i vraćanju sredstava u slučajevima zloupotrebe penzija (u daljem tekstu „Osnovno uputstvo“).

Administrativno uputstvo (MRSZ) br. 09/2015 o kategorizaciji korisnika doprinosnih penzija prema kvalifikacionoj strukturi i trajanju plaćanja doprinosa – Penzijski staž

Ovo Administrativno uputstvo ima za cilj da utvrdi uslove i kriterijume za kategorizaciju penzionera koji plaćaju doprinose , na osnovu kvalifikacione strukture i trajanja isplate penzijskih doprinosa .

Ovo uputstvo je namenjeno svim trenutnim penzionerima i onima koji prvi put podnose zahtev za doprinosnu penziju kako je definisano važećim Zakonom o državno finansiranim penzijskim sistemima.

2.3 Propisi

Uredba (MFRT) br. 01/2025 o funkcionisanju Mediko-socijalne komisije

Ova uredba ima za cilj da definiše dužnosti i odgovornosti Mediko -socijalne komisije za procenu stepena slepila i procenu socijalnih potreba slepih osoba, kao i da definiše procedure podnošenja zahteva i kriterijume za ostvarivanje prava definisanih relevantnim zakonodavstvom za slepe osobe.

Uredba (VRK) br. 23/2024 o postupcima i kriterijumima za procenu i priznavanje statusa i prava paraplegičara i tetraplegičara

Ova uredba ima za cilj da utvrdi kriterijume i postupke za procenu paraplegičara i tetraplegičara , kao i priznavanje njihovih prava u skladu sa Zakonom br. 05/L-067 o statusu i pravima paraplegičara i tetraplegičara.

Dodatak II. Potvrdno pismo

REPUBLIKA E KOSOVËS REPUBLICA OF KOSOVO Zyra Kombëtare e Auditimit NACIONALNA KANCELARIJA REVIZIJE / NATIONAL AUDIT OFF			
DATE/MESEMI RUBRIKË SHTABESHTET	NO. PROT. Shtet. Prot.	NO. PROT. Shtet. Prot.	NO. PROT. Shtet. Prot.
06	47	1266	1

REPUBLIKA E KOSOVËS REPUBLICA OF KOSOVO Qeveria - Vlada - Government	
MINISTRIA PËR PUNË, FAMILJE DHE VLERAT E LUFTËS ÇLIRIMTARE MINISTARSTVO ZA RAD, PORODICU I VREDNOSTI OSLOBODILAČKE BORBE MINISTRY OF LABOUR, FAMILY AND VALUES OF THE LIBERATION WAR	
AP. (Kosovo) / Ap. (Kosovo)	704/2026
Prishtine / Pristina	01.07.26

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
Ministria për Punë, Familje dhe Vlerat e Luftës Çlirimtare
Ministarstvo za Rad, Porodicu i Vrednosti Oslobodilačke Borbe
Ministry of Labour, Family and Values of the Liberation War

LETËR E KONFIRMIMIT

Për pajtueshmërinë me të gjeturat e Auditorit të Përgjithshëm për raportin e auditimit të teknologjisë së informacionit **Sistemi i Integruar Informativ** për skemat pensionale, dhe për zbatimin e rekomandimeve.

Vendi dhe data: Prishtinë 01.07.2026

Për: Zyrën Kombëtare të Auditimit

I nderuar,

Përmes kësaj shkrese, konfirmoj se:

- Kam pranuar draft raportin e Zyrës Kombëtare të Auditimit **Sistemi i Integruar Informativ** për skemat pensionale (në tekstin e mëtejshëm "Raporti");
- Pajtohem me të gjeturat dhe rekomandimet dhe nuk kam ndonjë koment për përmbajtjen e Raportit; si dhe brenda 30 ditëve nga pranimi i Raportit final, do t'ju dorëzoj një plan të veprimit për implementimin e rekomandimeve, i cili do të përfshijë afatet kohore dhe stafin përgjegjës për implementimin e tyre.

Bujar SADIKU
Sekretar i Përgjithshëm MPFVLÇ

Nacionalna Kancelarija Revizije
Naselje Arbëria
Ul. Ahmet Krasniqi, 210
10000 Priština
Republika Kosovo